

Preventie en Zorg
Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

www.tno.nl

T +31 71 518 18 18

info-zorg@tno.nl

TNO-rapport

KvL/GB 2009.082

Netwerk Gezonde Leefomgeving

Datum	September 2009
Auteur(s)	L.H. Engbers S.I. de Vries J.P. Stege
Opdrachtgever	Ministerie van VROM
Projectnummer	031.14116
Aantal pagina's	58 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	2

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoekopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

Samenvatting

Aanleiding

Er zijn de laatste jaren veel initiatieven genomen om een gezondere leefomgeving te creëren. Deze initiatieven zijn veelal incidenteel en versnipperd en het overzicht van al deze initiatieven ontbreekt. Om de verschillende activiteiten rond het thema gezonde leefomgeving beter te stroomlijnen en efficiënter gebruik te maken van elkaars kennis en expertise, zou een netwerk van landelijke en/of lokale partijen rondom het thema gezonde leefomgeving kunnen worden opgezet, dat (1) de gemeenten die experimenteren met de gezonde wijk van informatie kan voorzien en (2) kan ondersteunen om een wijk fysiek te (her)inrichten tot een gezonde leefomgeving.

Doel

Het doel van dit project (opdrachtgever Ministerie VROM/WWI) was om na te gaan hoe gemeenten – in het bijzonder gemeenten die experimenteren met de Gezonde Wijk - het beste ondersteund kunnen worden bij het realiseren van een gezonde leefomgeving. Vraag daarbij was om te verkennen of een netwerk daarbij behulpzaam kan zijn.

Methode & resultaten

TNO heeft hiervoor de volgende twee deelonderzoeken uitgevoerd:

1. Een actorenanalyse waarin op basis van gesprekken in het veld een overzicht is gemaakt van organisaties en bestaande netwerken (incl. hun diensten, producten en projecten) die in Nederland actief zijn op het gebied van een gezonde leefomgeving. Tevens zijn de belangrijkste documenten van de betrokken actoren samengevat.
2. Een behoeftepeiling waarin bij een aantal gemeenten is geïnventariseerd of er behoefte is aan een netwerk rondom het thema een gezonde leefomgeving. Hoe de samenwerking binnen de gemeenten is en welke informatiebehoefte gemeenten hebben rondom het thema gezonde leefomgeving.

Ad. 1 Actoren analyse

Er zijn 41 nationaal acterende organisaties en netwerken op het gebied van een gezonde leefomgeving geïdentificeerd. Vervolgens zijn bij vertegenwoordigers van deze organisaties semi-gestructureerde interviews afgenomen om te inventariseren:

- welke producten of diensten zij gemeenten leveren of zouden kunnen leveren op het gebied van een gezonde leefomgeving
- welke communicatiemiddelen en -kanalen zij tot hun beschikking hebben
- of zij bereid zijn deel te nemen aan een netwerk gezonde leefomgeving
- welke rol zij zouden kunnen spelen in de informatievoorziening naar gemeenten betrokken bij de experimenten gezonde wijk.

De benaderde organisaties zijn grofweg onder te verdelen in:

1. **Kennisinstututen:** TNO, CROW, RIVM, Alterra, Nivel, Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), Innovatienetwerk, adviesbureau Novioconsult, Nicis Institute, KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, Stichting Experiment Volkshuisvesting (SEV) en MOVISIE.
2. **Netwerken:** Platform Groen en de stad, Platform Ruimte voor de jeugd, Kopgroep ‘Maatschappelijke voorzieningen en vastgoed, Netwerk Kindvriendelijke steden, kennisportaal 40 wijken, netwerk integraal gezondheidsbeleid

3. **Universiteiten en hogescholen:** o.a. VU Medisch Centrum, Erasmus Medisch Centrum, TU Delft, Hogeschool Windesheim, Universiteit van Tilburg, Universiteit van Maastricht.
4. **Gezondheidsbevorderende instituten:** GGD-Nederland/ Amsterdam, NISB, NIGZ.
5. **Koepelorganisaties en belangenbehartigers** o.a. Aedes (koepelorganisatie voor woningcorporaties), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Jantje Beton, Fietsersbond.
6. **Projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen/adviseurs:** Dura Vermeer (ontwikkellende bouwer), SEV realisatie, Architectenbureau Inbo.
7. **Overheid:** Ministeries van VROM/WWI, VWS en LNV en semi-overheid: ZonMw, Gezondheidsraad.

In een overzichtstabel (zie bijlage A) zijn per organisatie de meest relevante producten, diensten en contactpersonen gepresenteerd.

Ad. 2 Behoefteteiling

Er zijn 13 gemeenten benaderd (Amsterdam, Den Haag, Deventer, Eindhoven, Heerlen, Leeuwarden, Rotterdam, Utrecht, Almere, Hengelo (Ov), Leiden, Winterswijk, Zeist), hiervan hebben 11 de vragenlijst ingevuld. Na ontvangst van de ingevulde vragenlijst is telefonisch contact opgenomen zodat een aantal verdiepende vragen gesteld kon worden. In de vragenlijst werden de volgende thema's aan de orde gesteld:

- bekendheid en inbedding van de gezonde fysieke leefomgeving;
- samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke diensten;
- samenwerking met andere gemeenten;
- samenwerking en bekendheid met externe partners;
- informatiebehoefte;
- netwerk gezonde fysieke leefomgeving.

Uit de behoefteteiling kwam naar voor dat gezonde leefomgeving een thema is, maar geen afzonderlijk programma. De interne samenwerking rondom dit thema binnen en buiten de gemeenten is incidenteel en is voornamelijk nog op toeval berust. Als factoren die de samenwerking binnen de gemeente beperken worden o.a. genoemd:

- de beschikbare tijd om over de grens van de eigen dienst te werken;
- het niet kunnen spreken van elkaars 'taal' (gezondheidsdeskundigen zijn weinig technisch onderlegd en andersom weten ruimtelijke ordenaars/planologen weinig van gezondheid);
- de planvorming binnen de diensten geschiedt vaak nog apart van elkaar.

Bestaande netwerken zijn nagenoeg onbekend en de toegevoegde waarde van bestaande netwerken is minimaal. Het merendeel van de ondervraagde gemeenten geeft aan op enige manier samen te werken met universiteiten, gezondheidsbevorderende instituten, (semi)overheid, projectontwikkelaars/ stedenbouwkundigen en kennisinstituten. Het gaat hier meestal om het halen van kennis en niet zozeer om een actieve (projectmatige) samenwerking.

Negen van de elf gemeenten geven aan geïnteresseerd te zijn in meer informatie over het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving'. Het soort informatie waar men behoefte aan heeft, is vooral informatie over 'best practices'. Er is minder animo voor informatie in de vorm van handboeken en richtlijnen.

De meerderheid (n=6) van de gemeenten geeft aan dat er geen behoefte is aan een nieuw netwerk rondom het thema gezonde leefomgeving, maar dat het de voorkeur heeft aan te laten sluiten bij een bestaand netwerk. Alle gemeenten gaven aan dat een toekomstig netwerk informierend van karakter moeten zijn. Adviseren en faciliteren wordt minder belangrijk gevonden.

Conclusies

De actorenanalyse bevestigde het beeld van een grote landelijke versnippering aan activiteiten op het thema gezonde leefomgeving, waarbij een driedeling in de onderwerpen (beweegvriendelijkheid, groen en milieu/ruimte) was te maken. Uit deze actorenanalyse kwam tevens naar voren dat ondanks de aanwezigheid van een aantal netwerken gericht op het ondersteunen van gemeenten de brug tussen de partijen gelieerd aan gezondheid (groen, bewegen) en partijen gelieerd aan milieu/ruimte nog niet is geslagen. Gezien de hoeveelheid bestaande netwerken is het formeren van een nieuw netwerk niet nodig of gewenst. Deze netwerken (incl. websites) en in het bijzonder het kennisportaal 40-wijken, overlappen qua doel met wat een beoogd netwerk gezonde leefomgeving voor ogen staat.

In de behoeftepeiling gaven de benaderde gemeenteambtenaren aan dat vooral behoefte bestaat aan gecentraliseerde informatie in de vorm van kennis en 'best practices' over dit thema. Daarbij zouden bestaande netwerken beter benut dienen te worden en bij voorkeur gebruik gemaakt moet worden van een bestaande website. Dit geheel zou aangevuld kunnen worden met kennisbijeenkomsten op regionaal niveau over gezondheid in ruimtelijke plannen, waarbij naast gemeenteambtenaren vanuit gezondheid, sport en recreatie nadrukkelijk ook gemeenteambtenaren vanuit ruimtelijke ordening en milieu uitgenodigd dienen te worden. Initiatieven zouden vooral het lokale en regionale niveau moeten betreffen.

Daarnaast bleek dat er op het thema gezonde leefomgeving binnen de gemeenten minimaal werd samengewerkt en dat de gemeenten onbekend zijn met de bestaande netwerken en platforms.

Aanbevelingen

1. Gezien bovenstaande conclusies lijkt het niet wenselijk een nieuw netwerk op te richten, maar een bestaand netwerk te gebruiken om aan de doelstelling van het Ministerie van VROM/WWI te voldoen, namelijk gemeentelijke ondersteuning op het terrein van een gezonde leefomgeving. Het al bestaande 'netwerk' verbonden aan het kennisportaal voor de 40-wijken (<http://kenniscentrawijken.vrom.nl/>) lijkt dan de meest voor de hand liggende keuze. De actorenanalyse liet namelijk zien dat een aantal relevante kennisinstellingen al (formeel) verenigd zijn via dit portaal. Deze kennisinstellingen kunnen vanuit de thema's ruimte (Nirov, SEV, SEV realisatie, KEI en Nicis Institute) en gezondheid (NISB, RIVM) gezamenlijk de gemeenten gaan voorzien van de beschikbare kennis en goede praktijken over een gezonde fysieke leefomgeving. Overige relevante partijen zijn CROW, TNO, GGD Nederland. Deze kunnen (indien nodig) worden toegevoegd aan dit bestaande netwerk. TNO en RIVM zijn overigens partijen die zowel op gezondheid als op ruimte/milieu actief zijn.
2. Het doel van de te starten samenwerking tussen de bovengenoemde portaalpartners is om integrale samenwerking tussen de gemeente en haar lokale partners te faciliteren ten behoeve van een gezonde leefomgeving. Dit vergt de volgende acties:
  - A) (op de kortere termijn) ondersteuning van de gemeenten in de dagelijkse praktijk, o.a. door te beschikken over en ontsluiten van toepasbare kennis over

- bewezen effectieve of kansrijke strategieën (best practices), tools/instrumenten t.b.v. integrale planvorming en inrichting van de gezonde fysieke leefomgeving
- B) (op de lange termijn) Stimulering van de samenwerking tussen professionals uit het gezondheidsveld en professionals uit de ruimtelijke inrichting en stedenbouwkunde binnen gemeenten door het bevorderen integrale aanpak waarbij naast ruimte en milieu, ook gezondheid een gelijkwaardig onderdeel uit gaat maken in de planvorming voor de inrichting van de openbare ruimte.
3. Een eventueel netwerk gezonde leefomgeving en kennisportaal VROM dient afstemming te zoeken met het Centrum Gezond Leven (CGL) en het Centrum Gezondheid en Milieu (CGM) van het RIVM. De activiteiten (o.a. handleidingen, instrumenten en effectieve interventies) van deze centra kunnen de gemeentelijke ondersteuningsactiviteiten van het kennisportaal van VROM en gelieerde partners aanvullen en ondersteunen. Deze afstemming is ook aan te bevelen met ZonMw in het algemeen en vooral in het kader van het programma Gezonde Slagkracht. De gemeenten worden in dit programma ondersteund bij een integrale lokale aanpak rond gezondheid, onder andere op het terrein van overgewicht (voeding en bewegen).
  4. Het bestaande portaal dient aan te sluiten en trachten aanvullend te zijn bij bestaande overheidsinitiatieven zoals het bestuurlijke versterkingsprogramma Gezond Lokaal-Centraal omdat de ruimtelijke plannen in principe op bestuurlijk niveau beginnen.
  5. Genoemde portaalpartners kunnen waarschijnlijk de meest optimale integrale kennismix bieden die nodig is om te komen tot een gezonde leefomgeving. De portaalpartners in combinatie met het kennisportaal als *'startpagina'* voor gemeenten moeten een stimulerende, faciliterende en/of ondersteunende rol kunnen vervullen als het gaat om het realiseren van een gezonde fysieke leefomgeving bij gemeenten. Bovendien zal het kennisportaal op deze manier kunnen bijdragen aan het behalen van de volgende doelstellingen tussen de partners onderling:
    - Afstemmen van lopende projecten.
    - Aanpassen van bestaande instrumenten/tools ten behoeve van de gezonde leefomgeving.
    - Het actueel houden en uitwisselen van kennis
  6. Het kennisportaal voor de 40-wijken zal naast de bestaande thema's *ook* gezondheid of gezonde leefomgeving als expliciet thema moeten gaan opnemen (bijvoorbeeld als tabblad). Aangezien de behoeftepeiling liet zien dat gemeenten nauwelijks van het bestaan van dit portaal af weten, dient de bekendheid van dit portaal verbeterd te worden.
  7. Het (her)inrichten van een kennisportaal is niet voldoende om gemeenten te gaan ondersteunen rondom het thema gezonde leefomgeving. Nicis Institute of/en KEI kennisinstituut lijken aangewezen partijen om het thema gezonde leefomgeving te gaan trekken o.a. door het organiseren van kennisbijeenkomsten.
  8. De afstemming over de programma's en uitgezette opdrachten rondom het thema leefomgeving vanuit de verschillende overheidsdepartementen (Ministeries van LNV, VWS en VROM) dient te worden geïntensiveerd. Dit kan er toe bijdragen dat er dwarsverbanden tussen de ontstane driedeling (groen, beweegvriendelijkheid, ruimte/milieu) en de daaraan gelieerde veldpartijen/organisaties kunnen worden

gevonden. Medio 2009 is een interdepartementaal overleg gestart over het gezond ontwerpen en inrichten van de leefomgeving.

Inhoudsopgave

	Samenvatting	2
1	Inleiding	8
2	Sociale kaart gezonde leefomgeving	10
2.1	Kennisinstututen	10
2.2	Netwerken	13
2.3	Gezondheidsbevorderende organisaties	14
2.4	Koepelorganisaties en belangenbehartigers	14
2.5	Universiteiten en hogescholen	15
2.6	Projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen/adviseurs	15
2.7	Overheid en semi-overheid	16
2.8	Conclusie	19
3	Behoeftepeiling gemeenten	21
3.1	Methode	21
3.2	Resultaten	22
3.3	Conclusies, discussie	28
4	Algemene conclusie en aanbevelingen	30
4.1	Conclusies	30
4.2	Aanbevelingen	30
4.3	Doel, doelgroep en positionering van beoogd kennisportaal VROM	31
4.4	Aanbevelingen voor een uitbouw van het kennisportaal voor de 40-wijken	32
4.5	Afronding TNO-project	32
	Bijlage(n)	
	A Overzichtstabel	
	B Vragenlijst Behoeftepeiling Netwerk Gezonde Fysieke Leefomgeving	

1 Inleiding

In 2008 is in de wijkenaanpak van het Ministerie van VROM/WWI gestart met het experiment Gezonde Wijk. Dit experiment heeft als doel om sociaaleconomische gezondheidsverschillen onder inwoners van aandachtswijken te verkleinen via een integrale aanpak gericht op de bewoners, de leefomgeving (waaronder de inrichting van de openbare ruimte en stedelijke ontwikkeling) en een samenhangende eerstelijnszorg met preventief aanbod. Negen gemeenten zijn inmiddels gestart met de eerste planvorming en eind 2009 moeten de definitieve uitgewerkte plannen gereed zijn. De negen deelnemende gemeenten zijn Amsterdam, Zaanstad, Utrecht, Den Haag, Rotterdam, Deventer, Heerlen, Leeuwarden en Eindhoven.

Kader 1. Afbakening begrip gezonde leefomgeving

Onder een gezonde leefomgeving verstaat het Ministerie van VROM het volgende: 'Een gezonde wijk is een wijk waar mensen gemakkelijk lopend en fietsend naar hun werk, school, winkels en sport kunnen. Een gezonde wijk is ook een wijk met een kindvriendelijke leefomgeving waar kinderen gezond kunnen opgroeien (goede woningen en scholen met een gezond binnenmilieu) en gemakkelijk buiten kunnen spelen (veilige wandel- en fietspaden, een schone en veilige buitenruimte). Een gezonde wijk heeft een ruim aanbod aan sport, cultuur en groen, dat voor iedereen goed te bereiken is. Bewoners van een wijk, inclusief de jongeren, kunnen meepraten over hun eigen woon- en leefomgeving'. Tevens heeft het Ministerie van VROM een aantal mogelijke acties en maatregelen geformuleerd die vallen binnen gezonde leefomgeving:

- in kaart brengen kwaliteit leefomgeving in de wijk (atlas);
- terugdringen milieuvervuilende activiteiten in de wijk;
- terugdringen van geluidsoverlast;
- realiseren van gezonde woningen en scholen bij nieuwbouw;
- verbeteringen binnenmilieu in bestaande woningen en scholen;
- realiseren van voldoende wandel- en fietspaden in de wijk;
- stimuleren dat mensen meer voor actief vervoer kiezen;
- realiseren van voldoende aantrekkelijke speelvoorzieningen in de wijk;
- realiseren van kwalitatief goed groen op loopafstand van de wijk;
- beheren en schoonhouden van bestaand groen en speelvoorzieningen.

Een gezonde fysieke leefomgeving kan kort omschreven worden als verbeteractiviteiten in de fysieke omgeving/ openbare ruimte m.b.t. mobiliteit, geluid, veiligheid, (binnen)milieu, visuele aantrekkelijkheid (t.b.v. beweegvriendelijkheid) met als doel het terugdringen van gezondheidsachterstanden.

Er zijn de laatste jaren veel initiatieven genomen om een gezondere leefomgeving te creëren. Deze initiatieven zijn veelal incidenteel en versnipperd en het overzicht van al deze initiatieven ontbreekt. Om de verschillende activiteiten rond het thema gezonde leefomgeving beter te stroomlijnen en efficiënter gebruik te maken van elkaars kennis en expertise, zou een netwerk van landelijke en/of lokale partijen rondom het thema gezonde leefomgeving kunnen worden opgezet, dat (1) in eerste instantie de gemeenten die experimenteren met de gezonde wijk van informatie kan voorzien en (2) kan adviseren en ondersteunen om een wijk fysiek te (her)inrichten tot een gezonde leefomgeving.

Om de noodzaak van een nieuw netwerk te verkennen en om bestaande activiteiten en/of netwerk te benutten heeft TNO in opdracht van het Ministerie van VROM/WWI de volgende twee deelonderzoeken uitgevoerd:

1. Een actorenanalyse waarin op basis van gesprekken in het veld een overzicht is gemaakt van organisaties en bestaande netwerken (incl. hun diensten, producten en projecten) die in Nederland actief zijn op het gebied van een gezonde leefomgeving en die mogelijk een rol zouden kunnen spelen in het ondersteunen van gemeenten in de planvorming rondom de experimenten gezonde wijk. Tevens zijn de belangrijkste documenten van de betrokken actoren samengevat.
2. Een behoeftepeiling waarin bij een aantal gemeenten is geïnventariseerd of er behoefte is aan een netwerk rondom het thema een gezonde leefomgeving. Hoe de samenwerking binnen de gemeenten is en welke informatiebehoefte gemeenten hebben rondom het thema gezonde leefomgeving?

In deze rapportage worden de resultaten van de deelonderzoeken van dit project samengevat en worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan voor de vormgeving van de informatievoorziening naar de negen 'gezonde wijk' gemeenten rondom het thema gezonde leefomgeving.

2 Sociale kaart gezonde leefomgeving

In de eerste fase van het project is een verkenning uitgevoerd naar organisaties en netwerken in Nederland die actief zijn op het gebied van een gezonde leefomgeving. Door gebruik te maken van de contacten binnen het netwerk van TNO, het Internet en door gebruik te maken van de zogenaamde sneeuwbalmethode zijn 40 nationaal acterende organisaties en netwerken op het gebied van een gezonde leefomgeving geïdentificeerd. Vervolgens zijn bij vertegenwoordigers van deze organisaties semi-structureerde interviews afgenomen om te inventariseren:

- welke producten of diensten zij gemeenten leveren of zouden kunnen leveren op het gebied van een gezonde leefomgeving
- welke communicatiemiddelen en -kanalen zij tot hun beschikking hebben
- of zij bereid zijn deel te nemen aan een netwerk gezonde leefomgeving
- welke rol zij zouden kunnen spelen in de informatievoorziening naar gemeenten betrokken bij de experimenten gezonde wijk.

De benaderde organisaties zijn grofweg onder te verdelen in:

1. **Kennisinstituten:** TNO, CROW, RIVM, Alterra, Nivel, Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), Innovatienetwerk, adviesbureau Novioconsult, Nicis Institute, KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, Stichting Experiment Volkshuisvesting (SEV) en MOVISIE.
2. **Netwerken:** Platform Groen en de stad, Platform Ruimte voor de jeugd, Kopgroep 'Maatschappelijke voorzieningen en vastgoed', Netwerk Kindvriendelijke steden, kennisportaal 40 wijken, netwerk integraal gezondheidsbeleid
3. **Universiteiten en hogescholen:** o.a. VU Medisch Centrum, Erasmus Medisch Centrum, TU Delft, Hogeschool Windesheim, Universiteit van Tilburg, Universiteit van Maastricht.
4. **Gezondheidsbevorderende instituten:** GGD-Nederland/ Amsterdam, NISB, NIGZ.
5. **Koepelorganisaties en belangenbehartigers** o.a. Aedes (koepelorganisatie voor woningcorporaties), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Jantje Beton, Fietsersbond.
6. **Projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen/adviseurs:** Dura Vermeer (ontwikkellende bouwer), SEV realisatie, Architectenbureau Inbo
7. **Overheid:** Ministeries van VROM/WWI, VWS en LNV en semi-overheid: ZonMw, Gezondheidsraad.

In de onderstaande paragrafen worden aan de hand van bovenstaande indeling de meest relevante bevindingen uit de gesprekken beschreven. In een overzichtstabel (zie bijlage A) worden per organisatie de meest relevante producten, diensten en contactpersonen gepresenteerd.

2.1 Kennisinstituten

Ondanks het feit dat een aantal kennisinstituten zich op het grensvlak bevinden (zoals TNO en RIVM) zijn de elf benaderde kennisinstituten grofweg onder te verdelen in twee groepen. De eerste groep bestaat uit het RIVM (Centrum Gezond Leven), TNO (Kwaliteit van Leven, maar ook Bouw en Ondergrond) en het Nivel; deze organisaties houden zich specifiek met het onderwerp gezondheid bezig, waarbij de relatie omgeving en gezondheid een belangrijk thema is in de onderzoeks/ implementatieprojecten van deze organisaties. De relatief jonge centra met 'Centrum

Gezond Leven' en het 'Centrum Gezondheid en Milieu van het RIVM zijn vanuit respectievelijk de invalshoeken gezondheid en milieu in het leven geroepen om specifiek de professionals te ondersteunen. Op deze portalen kunnen professionals gebruik maken van kennisdatabases, achtergronddocumenten, handleidingen, instrumenten/tools en een helpdeskfunctie. De webportalen van deze RIVM-centra kunnen in de toekomst beter benut worden om de informatievoorziening naar de gemeenten betrokken bij de experimenten gezonde wijk te faciliteren. Hiervoor is een goede afbakening nodig van de taken van deze portalen en het mogelijk netwerk gezonde leefomgeving.

TNO Kwaliteit van Leven in samenwerking met TNO Bouw en ondergrond heeft een aantal projecten uitgevoerd die in de lijn liggen van de gezonde leefomgeving (zie: overzichtstabel). Deze projecten zijn gericht op het inzichtelijk maken van de knelpunten in de wijken met betrekking tot de beweegvriendelijkheid voor kinderen en ouderen, en de effecten van andere milieufactoren (geluid, luchtverontreiniging) op gezondheid. Met deze kennis is bijvoorbeeld nieuw gemeentelijk beleid vorm te geven. Ten behoeve hiervan is een wijkscan ontwikkeld die de wijk op verschillende determinanten van de bebouwde omgeving screent. Tevens zijn deze projecten erop gericht om geplande en gerealiseerde veranderingen in de bebouwde omgeving te monitoren. Daarnaast wordt binnen deze projecten objectief beweeggedrag gemeten waar (GPS) en hoeveel (duur, frequentie, intensiteit) mensen bewegen. Met deze metingen wordt de effectiviteit van de fysieke veranderingen in de wijk (bijv. meer kwalitatief goede speeltoestellen) bepaald. Daarnaast wordt kennis verzameld over gezondheidseffecten van gecombineerde blootstellingen, met het oog op integrale oplossingen.

De tweede groep bestaat uit de kennisinstituten MOVISIE, Alterra, Planbureau voor de Leefomgeving, SEV, KEI, Nicis Institute, TNO bouw en ondergrond, CROW en het Innovatienetwerk). Deze instituten ondernemen voornamelijk activiteiten vanuit het thema stedelijke ontwikkeling en ruimtelijke inrichting waarbij sociale integratie en/of bewonersparticipatie een uitdrukkelijk doel is. CROW, KEI en Nicis Institute richten zich daarbij vooral op de gemeentelijke ondersteuning. Gezondheid beschouwen zij daarbij als een steeds relevanter onderwerp waarop zij in de nabije toekomst (meer) activiteiten willen gaan ondernemen. Nicis Institute ondersteunt op dit moment gemeenten in opdracht van ZonMw in het kader van het programma Gezonde Slagkracht.(zie: paragraaf overheid). Daarnaast is Nicis Institute tevens actief als ondersteuner in de planvorming rondom de 40 aandachtswijken. Het is belangrijk om te vermelden dat SEV, Nicis Institute en KEI een formele samenwerkingsovereenkomst hebben ondertekend waarbij ze elkaar optimaal willen aanvullen in hun activiteiten.

MOVISIE is een kennisinstituut op het gebied van participatie, burgerinitiatief en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Vanuit het prestatieveld 1 Leefbaarheid en sociale samenhang en prestatieveld 4 Mantelzorg en vrijwilligerswerk legt het kennisinstituut en adviesbureau verbinding tussen het fysieke, het sociale en de zorg domeinen .

Het Innovatienetwerk heeft vier concepten voor een gezonde wijk ontwikkeld wat ten doel had om combinaties in fysieke leefomgeving te vinden tussen agro, groen en andere domeinen die inwerken op de gezondheidsbeleving in het alledaagse leven van mensen in de wijk. Op basis hiervan zijn in 2008 drie 'gezonde wijk' pilots (proeftuinen) uitgevoerd voor wijken in Enschede, Alphen aan den Rijn en Eindhoven. Deze voorbeeld projecten kunnen bijdragen aan de beeldvorming rondom de fysieke leefomgeving binnen de gemeenten.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) voert het project *de duurzame stad* uit met als doel de rijksoverheid een advies aan te bieden over hoe steden er in nabije

toekomst uit kunnen zien als wordt uitgegaan van een gezonde, leefbare en energie neutrale leefomgeving. Via workshops met diverse experts uit Nederland zal invulling worden gegeven aan robuuste routes die kunnen leiden tot een duurzamere stad. Hoewel kennis vanuit dit project zeer relevant lijkt om te ontsluiten naar de negen experimentgemeenten heeft PBL aangegeven geen actieve rol hierin te kunnen spelen. Vanuit haar taakstelling en capaciteit is de partij waar PBL zich primair op richt de nationale overheid en niet de lokale overheden.

Met uitzondering van PBL hebben in het bijzonder de kennisinstituten uit de tweede groep (stedelijke ontwikkeling en ruimtelijke inrichting) positief gereageerd op een mogelijk netwerk 'gezonde leefomgeving' en hebben allen aangegeven bereid te zijn een actieve rol hierin te willen spelen. Een groot aantal van de benaderde kenniscentra blijkt overigens al verenigd in een netwerk dat verbonden is aan het kennisportaal 40-wijken (zie: paragraaf netwerken). Vanuit het thema omgeving en gezondheid kunnen bovenstaande groepen kennisinstituten elkaars kennis versterken in samenwerkingsprojecten en ondersteuning naar gemeenten toe. Tot op heden werken deze organisaties nog nauwelijks structureel samen.

Instrumenten/tools

Bovengenoemde kennisinstituten hebben een veelvoud aan relevante instrumenten/tools ontwikkeld. Hieronder worden de drie instrumenten beschreven die het meest relevant zijn uit oogpunt van gezondheid.

Het RIVM heeft meegewerkt aan een instrument genaamde THE PEP (Transport Health and Environment Pan European Program) toolbox waarmee beleidsmakers en lokale professionals ondersteund worden om mobiliteitsproblematiek op te lossen die gaat over omgeving en gezondheid. Deze toolbox is te vinden via het kennis- en informatiepunt Gezondheid en Milieu. In deze Europese toolbox zijn naast nuttige instrumenten ook 'best practices' en relevante (interactieve) documenten (o.a. Guide to health in spacial planning) na te lezen. Tevens is het RIVM in samenwerking met Alterra sinds 2007 bezig om een instrument genaamd Atlas Leefomgeving te ontwikkelen. Dit instrument heeft als doel de enorme stroom aan informatie die relevant is voor inrichting van de leefomgeving (vooral het thema milieu) overzichtelijk en gecentreerd weer te geven voor gemeenteambtenaren zodat goede en integrale beslissingen kunnen worden genomen. Het instrument wordt ontwikkeld in samenwerking met diverse landelijke, provinciale en lokale overheden en instellingen op het raakvlak van leefomgeving, milieu en gezondheid en heeft gemeenteambtenaren als doelgroep. Daarnaast heeft het RIVM meerdere instrumenten ontwikkeld voor (Environmental) Health Impact Assessment, waaronder 'INTARESE toolbox, 'Gezondheid in ruimtelijke planvorming' en 'Afwegingskader Leefomgeving en gezondheid', die op integrale wijze ondersteuning bieden aan beleidsmakers die (milieu) gezondheid willen meenemen in hun ruimtelijke plannen.

TNO heeft een softwareprogramma genaamd Urban Strategy (US) ontwikkeld. US is een visueel, interactief, besluitvormingsondersteunend systeem waarin TNO Bouw en Ondergrond haar deskundigheid over de lokale leefomgeving bijeen brengt rondom typische ruimtelijke thema's zoals luchtkwaliteit, geluid, bereikbaarheid, veiligheid, wonen, groen en water, in relatie tot gezondheid. Urban Strategy combineert dit en biedt integraal inzicht in de leefomgevingkwaliteit bij verschillende ingrepen in de omgeving. Sinds kort is TNO Kwaliteit van Leven bij de doorontwikkeling van dit instrument betrokken om ook het gezondheidsthema 'de beweegvriendelijkheid van wijken' in Urban Strategy te integreren.

2.2 Netwerken

Gedurende de uitvoering van de actorenanalyse bleek dat een aantal van de bovengenoemde kennisinstituten al via het *kennisportaal 40-wijken* samenwerken (<http://kenniscentrawijken.vrom.nl/>). Het doel van dit portaal en gerelateerde portaalpartners overlapt sterk met het doel van een mogelijk netwerk rondom thema Gezonde Leefomgeving: *‘Dit portaal is opgericht om de partijen actief bij de wijkverbetering te ondersteunen met informatie vanuit de betrokken kenniscentra. Het verzamelt alle relevante informatie en bundelt die naar wijk, thema en bron’*. De thema’s die op dit portaal worden genoemd zijn integratie en sociale samenhang, leren en opgroeien, veiligheid, werken en ondernemerschap en wonen en woonomgeving. Gezondheid is momenteel geen thema op het portaal. Gezien de focus van de veertig aandachtswijken aanpak en de gerelateerde thema’s is het merendeel van de betrokken kennisinstituten vanuit het thema stedelijke vernieuwing/ruimtelijke inrichting bij dit portaal betrokken (KEI, Nicis Institute, Nirov, SEV, Alterra en SEV realisatie). Daarnaast zijn vijf instituten van vanuit de sociale thematiek bij het portaal betrokken (MOVISIE, Centrum voor Criminaliteits preventie en Veiligheid (CCV), Forum, Nederlands Jeugds instituut (NJI) en de Raad voor Werk en Inkomen (RWI). Slechts twee van de 13 organisaties (RIVM en het NISB) brengen gezondheidskennis in op dit portaal.

Het kennisinstituut KEI is de trekker en de redacteur van dit portaal en screent de informatie (via rss-feeds) die geplaatst wordt op het portaal. Daarnaast vervult KEI ook een helpdeskfunctie waar gemeenten directe vragen via de mail of telefoon kunnen stellen.

Naast dit kennisportaal is er nog een aantal relevante netwerken actief in Nederland dat kan bijdragen aan de informatievoorziening naar gemeenten toe rondom het thema gezonde leefomgeving. Deze richten zich voornamelijk op het verbeteren van de fysieke en sociale leefomgeving/leefbaarheid met een verscheidenheid aan doelen, zoals economische motieven, (kind)veiligheid, milieu, vitaliteit en integraal gezondheidsbeleid. Zo wil de *Kopgroep Maatschappelijke voorzieningen en vastgoed* (o.a. MOVISIE) een vitale leefomgeving in wijken/steden bereiken door het vernieuwen van voorzieningen en vastgoed (onderwijs, sport, welzijn en zorg). *Platform Groen en Stad* (o.a. Ministerie LNV) neemt meer groen in de stad als uitgangspunt (Groen en de Stad) om verbeteringen op het terrein van gezondheid, milieu, economie, en leefbaarheid te bewerkstelligen. De netwerken *Ruimte voor de Jeugd* en *Kindvriendelijke steden* (o.a. Jantje Beton, VNG) richten zich op de ruimtelijke verbeteringen en leefbaarheid specifiek voor de doelgroep jeugd (o.a. AEDES). Het *Netwerk Integraal gezondheidsbeleid* (opgezet door het RIVM) richt zich op het uitwisselen van visie, kennis, ervaringen en benaderingen tussen professionals, onderzoekers en beleidsmakers die in hun werk met integraal gezondheidsbeleid bezig zijn, waarbij meerdere omgeving en gezondheid één van de thema’s is in een breder aandachtsgebied.

Het kennisinstituut CROW is initiatiefnemer van het *netwerk ‘De levende Stad’*. Dit netwerk is specifiek bedoeld is voor gemeentelijke beleidsmedewerkers om tijdens (door CROW georganiseerde) bijeenkomsten, kennis en ervaringen uit te wisselen over de openbare ruimte. Initiatiefnemer CROW stelt zich ten doel om de kwaliteit van de openbare ruimte (o.a. de leefbaarheid en de economische vitaliteit) op een dusdanige wijze te waarborgen zodat ook de belanghebbenden tevreden zijn en zich betrokken voelen. Naast de veelheid aan praktische CROW instrumenten voor gemeenten zijn de netwerkbijeenkomsten van ‘de Levende Stad’ bij uitstek een geschikt middel om het

thema ‘gezondheid en leefomgeving’ bij beleidsmedewerkers/ bestuurders Openbare Ruimte op de agenda te zetten.

Concluderend kan worden gesteld dat alle netwerken als doel hebben de gemeenteambtenaren en beleidsontwikkelaars te bereiken en te ondersteunen bij de inrichting van de openbare ruimte vanuit verschillende vertrekpunten. Hierbij is gezondheid een indirect doel. Deze netwerken bieden op hun websites informatie over contactpersonen, overzichten van voorbeeldprojecten, publicaties en evenementen/bijeenkomsten. Daarmee lijken deze in potentie geschikt om in te zetten bij de informatievoorziening naar de gemeenten over het thema ‘gezonde leefomgeving’.

2.3 Gezondheidsbevorderende organisaties

Er is een viertal gezondheidsbevorderende organisaties benaderd (NIGZ, NISB, GGD-Amsterdam en GGD-Nederland). GGD-Nederland is actief in het bevorderen van integraal gezondheidsbeleid waarbij de invloed van de fysieke omgeving op gezondheid een aspect is. In samenwerking met het RIVM en TNO is daartoe de Checklist gezondheidseffectscreening (cGES) ontwikkeld, waarmee inzicht wordt gekregen in het effect op de gezondheid van beleidsvoornemens (bijvoorbeeld de aanleg van een industrieterrein) van andere afdelingen dan de afdeling Volksgezondheid. Deze checklist maakt deel uit van een drietal handboeken waarmee integraal gezondheidsbeleid kan worden vormgegeven: determinantenbeleidsscreening (DBS) en de Quick scan facetbeleid (QSF). GGD-Nederland is in opdracht van het Ministerie van VROM/WWI tevens actief in de ondersteuning van de negen gemeenten in de planvorming rondom het thema ‘gezonde bewoners’ in de experimenten gezonde wijk.

De GGD-Amsterdam kan als een voorloper worden beschouwd op het gebied van de invulling van integraal gezondheidsbeleid en specifiek op het gebied van het vormgeven van een gezonde fysieke leefomgeving. De GGD Amsterdam is zeer actief in het samenwerken met andere diensten dan gezondheid. Tevens was deze organisatie bij het project de Gezonde wijk (VU Medisch Centrum/ EMGO) betrokken en neemt het wederom als adviseur deel aan het vervolgproject genaamd ‘Park of perk’. Bij beide projecten staat het onderzoeken van de determinanten van beweegvriendelijkheid binnen een aantal Amsterdamse wijken centraal.

Het NISB heeft veel kennis ontwikkeld op het gebied van sport en bewegingsbeleid en is daarnaast ook steeds actiever in de advisering naar gemeenten over de inrichting van een beweegvriendelijke omgeving binnen wijken/gebieden (zie ook: paragraaf overheid). Beide organisaties hebben aangegeven een netwerk op het gebied van gezonde leefomgeving als relevant te beschouwen en het NISB zou hierin ook een trekkersrol willen vervullen. Het NIGZ heeft een programma dat erop gericht om gemeenten te ondersteunen bij het vormgeven van het integraal gezondheidsbeleid door het organiseren van masterclasses, best practices (bijv. fietsstraten in Zwolle) bijeenkomsten en ondersteuning bij het gebruik van de instrumenten in dit kader (DBS, QSF, GES). Tevens ondersteunt het NIGZ bij het creëren van bestuurlijk draagvlak bij het college van B&W.

2.4 Koepelorganisaties en belangenbehartigers

Een viertal koepelorganisaties cq. belangbehartigers zijn opgenomen in de actorenanalyse (Aedes, VNG, Jantje beton en de Fietsersbond).

De VNG heeft aangegeven in het verleden (tot 2007) al eens trekker te zijn geweest van een netwerk gezonde gemeenten, dit netwerk had destijds niet voldoende draagkracht

om zonder overheidsfinanciering draaiende te blijven. VNG stelde zich destijds ten doel om een netwerk voor en door gemeenten te vormen. De factoren onvoldoende tijd en weinig gevoel van urgentie bij gemeenteambtenaren hebben een bijdrage geleverd tot het falen van het netwerk. Momenteel is de VNG betrokken bij het bestuurlijke beleidsinitiatief Gezond Lokaal-Centraal (zie: paragraaf overheid).

De Fietzersbond is onder ander door het project 'Wijken voor fiets' al ver met het ontwikkelen van een visie rondom de concrete voorwaarden voor de fysieke wijkinrichting ten gunste van de fietser. Deze kennis is goed te gebruiken voor planvorming rondom gezonde leefomgeving.

Alle benaderde belangbehartigers hebben aangegeven het thema gezonde leefomgeving belangrijk te vinden en zien voor zichzelf mogelijk een rol in het ondersteunen van gemeenten voor zover ze dat al niet doen. Aedes heeft aangegeven in het kader van dit project (samen met TNO) kennisbijeenkomsten voor gemeenteambtenaren te willen organiseren.

2.5 Universiteiten en hogescholen

Er zijn in Nederland diverse universiteiten en hogescholen die onderzoek verrichten naar de relatie tussen leefomgeving en de gezondheid van mensen. In de actorenanalyse is voornamelijk gesproken met onderzoekers die zich richten op de beweegvriendelijkheid van de omgeving. In het buitenland zijn aanwijzingen gevonden dat het beweeggedrag van mensen niet alleen samenhangt met persoonlijke en sociaal-culturele factoren, maar ook met omgevingsfactoren zoals de aanwezigheid van sportfaciliteiten en speelgelegenheden in de nabije omgeving. In navolging van landen als de Verenigde Staten en Australië wordt in Nederland in toenemende mate naar de rol van de gebouwde omgeving gekeken in het beweeggedrag van mensen. De eerste Nederlandse onderzoeken op dit gebied (o.a. Kinderen in prioriteitswijken, De Vries et al., 2005; De Gezonde Wijk, Den Hertog et al., 2006) suggereren dat er in Nederland eveneens een verband bestaat tussen het beweeggedrag van kinderen en volwassenen en bepaalde omgevingsfactoren. In het najaar zal de Gezondheidsraad een overkoepelend rapport uitbrengen over de relatie tussen de gebouwde omgeving in Europa en het beweeggedrag van verschillende leeftijdsgroepen.

Belangrijke (lopende) voorbeeldprojecten in Nederland zijn Wijk en Jeugd (uitvoerders: TNO Kwaliteit van Leven en TNO Bouw en Ondergrond; De Vries et al., 2005 Park of Perk (uitvoerders: RIVM VU Medisch Centrum) en het langdurige onderzoek Urban 40 (uitvoerders: RIVM, Universiteit van Maastricht en het AMC). In het project Wijk en Jeugd wordt gekeken naar de effecten van herstructurering van achterstandswijken uit de 56-wijkenaanpak op het beweeggedrag en het gewicht van stadskinderen. Het project 'Park of perk' heeft als doel de kenmerken van de openbare ruimte te identificeren die lichamelijke activiteit stimuleren dan wel beperken om hiermee tot specifieke adviezen voor bewegingsvriendelijk bouwen te komen. In Urban 40 worden de gezondheidseffecten van de wijkaanpak binnen de 40 aandachtswijken onderzocht, daarbij wordt tevens het proces van de wijkaanpak tegen het licht gehouden.

2.6 Projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen/adviseurs

Er zijn een drietal projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen benaderd die op dit terrein actief zijn (geweest): Architecten Bureau Inbo, SEV realisatie en Dura Vermeer. Het architectenbureau Inbo is actief op het thema gezonde leefomgeving, dit blijkt onder andere uit haar betrokkenheid bij het al afgeronde ZonMw project 'de Gezonde wijk'. Binnen dit project is veel kennis en ervaring op het onderwerp 'gezonde leefomgeving'.

Dit project is uitgevoerd in samenwerking met het VU Medisch Centrum (EMGO instituut) en in een huidig project 'Park of Perk' (uitvoerder VUMC/RIVM) is er op de 'Gezonde wijk' een vervolg gekomen. Bij dit vervolgproject is Inbo, maar ook de GGD Amsterdam wederom betrokken als adviseur. Het project 'Park of perk' heeft als doel de kenmerken van de openbare ruimte te identificeren die lichamelijke activiteit stimuleren dan wel beperken om hiermee tot specifieke adviezen voor bewegingsvriendelijk bouwen te komen. Daarnaast is Inbo als adviseur betrokken bij een aantal stedenbouwkundige plannen waar het thema gezondheid een belangrijke rol speelt. Hier wordt de in de onderzoekstrajecten opgedane kennis in de praktijk gebracht. Op dit moment wordt onder andere gewerkt aan een advies voor de ontwikkeling van Rijnenburg bij Utrecht.

Adviesbureau SEV realisatie heeft vanuit het IPSV programma (zie ook paragraaf overheid) al een groot aantal projecten begeleid welke via een website (<http://www.sev-realisatie.nl/>) zijn na te lezen. Uit deze voorbeeldprojectenbank zijn de 'best practices' (en de 'addertjes onder het gras') na te lezen waarvan een groot aantal behulpzaam zijn voor de planvorming rondom thema gezonde fysieke leefomgeving.

De ontwikkelende bouwer Dura Vermeer viel in haar projecten zich voornamelijk richten op het vergroten van de duurzaamheid en de leefbaarheid van gebouwen en de directe omgeving. Insteek is dat het in een dergelijke omgeving prettig toeven is en daarmee een positieve invloed heeft op de gezondheid; niet alleen voor de projecten voor de klant, maar ook nadrukkelijk voor de gebouwen voor de werknemers van DV zelf.

2.7 Overheid en semi-overheid

Uit de inventarisatie kwam naar voren dat zowel het Ministerie van VWS, als het Ministerie van VROM en LNV beleidmaatregelen/projecten hebben geïnitieerd rondom het thema gezonde leefomgeving. Deze initiatieven zijn onder te verdelen in:

- Groen in de wijk/stad (Ministerie van LNV)
- Bewegen/ beweegvriendelijke omgeving (Ministerie van VWS)
- Milieu/ruimte (Ministerie van VROM)

In onderstaande paragrafen worden deze initiatieven nader toegelicht.

2.7.1 *Ministerie van LNV*

Het project/programma 'Groen in de wijk/stad en gezondheid' is geïnitieerd vanuit het Ministerie van LNV en deels vanuit het Ministerie van VROM. In het kader van dit project voert het adviesbureau Novioconsult als enige organisatie een opdracht uit voor dit ministerie rondom dit thema (impulsprojecten: natuur op recept). Novioconsult heeft tevens een landelijk platform met website (groenendestad.nl) rondom het thema 'Groen en de Stad' geformeerd. Vanuit het vertrekpunt 'groen' zijn op deze website vele relevante contactpersonen en voorbeeldprojecten te vinden welke nuttig kunnen zijn voor de beeld- en planvorming rondom de gezonde fysieke leefomgeving binnen de experimenten gezonde wijk. Daarnaast is het relevant te vermelden dat het Ministerie van LNV momenteel bezig is met het opstellen van een beleidsnota over groen en gezondheid.

2.7.2 *Ministerie van VWS*

Het Ministerie van VWS richt zich op de beweegvriendelijkheid van de leefomgeving. In het kader hiervan financiert dit ministerie tal van projecten (o.a. bij het NISB en TNO Kwaliteit van leven). Deze activiteiten komen voort uit de preventienota en de

impuls Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB). Andere (beleids)initiatieven van VWS die van belang zijn in het licht van het huidige project 'netwerk gezonde leefomgeving' zijn:

1. Versterkingsprogramma Gezond Lokaal-Centraal;
2. Gezonde Slagkracht.
3. Project beweegvriendelijke omgeving.

Ad 1. Gezond Lokaal-Centraal

Het versterkingsprogramma 'Gezond Lokaal-Centraal' (VWS, VNG en GGD-Nederland) heeft als doel te komen tot o.a. een betere afstemming tussen landelijk en lokaal gezondheidsbeleid, het vergroten van de betrokkenheid van lokale bestuurders bij het lokale gezondheidsbeleid en een betere afstemming tussen gemeenten en GGD'en alsmede de versterking van de GGD'en wat betreft taken, kennis en kunde. Lokaal-Centraal richt zich voornamelijk op het bestuurlijke traject, waarbij het 'domein denken' doorbroken moet worden en intersectoraal samengewerkt gaat worden. Een van de taakstellingen hierbij is zoeken van gezamenlijke doelen (o.a. afstemmen overheidsnota's).

Bij Lokaal-Centraal staat de vraag vanuit lokaal niveau centraal. Het heeft als doel om de juiste partijen bij elkaar te zetten om gezondheidsverbetering te bewerkstelligen. Daarnaast wil Lokaal-Centraal faciliteren dat gezondheid prominent op de lokale agenda komt, dat de uitvoering in samenhang plaatsvindt (tegengaan van versnippering van lokale en landelijke initiatieven) en dat kennis en inzicht wordt vergaard en verspreid om effectief beleid te realiseren.

Deze doelstellingen sluiten nadrukkelijk aan bij het doel dat een mogelijk netwerk rondom thema gezonde leefomgeving voor ogen heeft, met dat verschil dat Lokaal-Centraal voornamelijk bestuurlijk georiënteerd is. Gezond Lokaal-Centraal wil zich ook richten op de buurt en wijk via een integrale aanpak. Uit een andere zinsnede in het beleidsstuk blijkt evenzeer dat er overlap is met de taakstelling van het mogelijk nieuwe netwerk: *'Lokaal-Centraal richt zich vooral op de lokale agendasetting, verspreiding van goede voorbeelden, ontwikkelen van praktische instrumenten en, indien nodig en mogelijk, het ondersteunen van lokale initiatieven. Bijvoorbeeld door bestaande en nieuwe programma's beter in te zetten om lokale initiatieven te versterken en meer samenhang te brengen tussen lokale initiatieven'*.

Het netwerk gezonde (fysieke) leefomgeving zou Gezond Lokaal-Centraal goed kunnen aanvullen, want de ruimtelijke plannen beginnen op in principe bestuurlijk niveau. Hoewel gezegd moet worden dat Gezond Lokaal-Centraal is voornamelijk gericht op verbinden van professionals uit de zorg; partijen die zich bezig houden met de fysieke inrichting (planologen, architecten) worden hierbij niet nadrukkelijk genoemd. Wil het netwerk voorkomen dat kennis over gezonde leefomgeving aan de zijlijn blijft staat is het is dan ook aan te bevelen dat er nadrukkelijk wordt samengewerkt en aansluiting wordt gezocht Gezond Lokaal-Centraal om het netwerk gezonde leefomgeving slagkracht te geven.

Ad 2. ZonMw programma Gezonde slagkracht.

Vanuit de visie van Gezond Lokaal-Centraal heeft het ministerie van VWS opdracht gegeven aan ZonMw om het programma Gezonde Slagkracht te starten. Dit is een implementatieprogramma, om gemeenten te ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van een integrale aanpak van gezondheidsbeleid op de thema's overgewicht, alcohol, roken en drugs. Vooral op het thema overgewicht binnen Gezonde Slagkracht zou het netwerk gezonde leefomgeving een toegevoegde waarde kunnen hebben. Deze aanpak wordt gefaciliteerd door:

1. Het verwijzen naar en beschikbaar stellen van een inventarisatie van interventies die op gemeentelijk niveau vanuit een integrale aanpak bijdragen aan het voorkomen van overgewicht, alcohol, roken en drugsgebruik;
2. Directe ondersteuning van gemeenten bij het ontwikkelen van een integrale aanpak van gezondheidsbeleid met zoveel mogelijk gebruik van beschikbare bronnen waaronder bovenstaande inventarisatie van interventies;
3. Het opzetten van een 'community of practice' waarbinnen experts en voorlopers van gemeenten hun kennis delen met gemeenten en gemeenten onderling expertise uitwisselen.

In de komende jaren (tot en met 2014) is voor gemeenten in totaal 10 miljoen beschikbaar voor (het ontwikkelen van) een integrale aanpak voor preventie van overgewicht, alcoholgebruik, roken en drugs. In 2009 ligt het accent op overgewicht. Er is ruimte voor ongeveer 50 gemeenten die de komende jaren tussen de 100.000 en 250.000 euro subsidie per gemeente kunnen aanvragen.

Hoewel niet alle gemeenten in aanmerking zullen komen voor een financiële ondersteuning, worden wel alle gemeenten betrokken bij het Kennis en Leerprogramma van Nicis Institute. Doel van dit Kennis en Leerprogramma is om de slagkracht in steden te bevorderen en te laten 'Excelleren in het doen'. Een jaarlijkse conferentie, nieuwsbrieven, een website, kennisateliers en de 'community of practice' worden onder meer ingezet om het leren van elkaar en het gebruik maken van (internationale) kennis maximaal ten goede te laten komen aan de praktijk en dus aan het boeken van gezondheidswinst.

Het Kennis en Leerprogramma van Nicis Institute zou ondersteunend kunnen zijn aan de doelstelling van dit project; namelijk verbeteren informatie voorziening naar gemeenten over het thema leefomgeving. Het uitgebreide netwerk dat Nicis Institute heeft (o.a. bestaande uit gemeenten, GGD'en, thema-instituten, Gezond Lokaal-Centraal en Centrum Gezond Leven) is daarnaast ook van grote waarde.

Ad 3. Stimuleren beweegvriendelijke omgeving

In opdracht van het ministerie van VWS (directie Sport) hebben VSG en het NISB een projectvoorstel geschreven waarin het stimuleren van een beweegvriendelijke omgeving in wijken centraal staat. Dit project met een looptijd van 4 jaar zal zeer waarschijnlijk eind 2009 gaan starten. De noodzaak voor het NISB en VSG om zich met dit thema bezig te houden ligt in het ontbreken van een integrale werkwijze waarbij zowel aandacht is voor de realisatie van sociale doelen als voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. Het is de bedoeling dat het project twee hoofdlijnen zal hebben:

1. Een bestuurlijk/ambtelijk ondersteuningstraject waarbij nadrukkelijk het doel is het nut van gezonde leefomgeving bij het gemeentelijke beleid 'in te bakken'. (VSG). Beoogde middelen zijn filmmateriaal over beweegvriendelijke omgeving, inzet van ambassadeurs, regiobijeenkomsten en factsheets/handreikingen.
2. Investeren in pilotprojecten (NISB) waarbij ondersteuning wordt gegeven aan een aantal gemeenten waarbij sport- en beweegbeleid een gelijkwaardig onderdeel moet gaan uitmaken van de inrichting van de fysieke ruimte. Deze lijn levert tevens kennis op over welke fysieke interventies de beweegvriendelijkheid in een wijk bevorderen en als zodanig geaccepteerd worden door de bewoners.

Deze twee lijnen in het project kunnen goed benut voor de planvorming het thema gezonde leefomgeving binnen de negen experiment gemeenten.

2.7.3 Ministerie van VROM

Het ministerie van VROM coördineert de Nationale Aanpak Milieu en Gezondheid (2008-2012) van waaruit veel initiatieven plaatsvinden. Eén van de speerpunten van de

Nationale Aanpak is het gezond ontwerpen en inrichten van de fysieke leefomgeving (prioriteit 2). In deze aanpak wordt onderkend dat fysieke en sociale aspecten van de leefomgeving direct verwezen zijn en (in)direct de gezondheid kunnen beïnvloeden. De nadruk ligt op de groen in de stad waardoor beweeg- en sportmogelijkheden worden gestimuleerd. De aanpak richt zich binnen deze prioriteit voornamelijk op bestaande projecten en initiatieven (o.a. experimenten gezonde wijk), daarnaast zal er gewerkt worden aan een instrumentarium en kennis waarmee gezond ontwerpen en inrichten zal worden bereikt.

Deze aanpak is een vervolg op het actieplan gezondheid en milieu (2002-2006) van waaruit veel initiatieven en maatregelen plaatsvonden. Het actieplan had als doel de lokale overheden te helpen om de leefomgeving van nieuwe gebieden en wijken optimaal in te richten. Het plan was bedoeld voor medewerkers bij gemeenten die beleid maken en uitvoeren voor de lokale leefomgeving, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ordening, verkeer, natuur, milieu en volksgezondheid. In het actieplan zijn een aantal concrete instrumenten en documenten voor gemeentebesturen genoemd (o.a. Handreiking Milieukwaliteit in de leefomgeving (MILO), atlas leefomgeving, integrale gebiedsontwikkeling). Deze hebben echter vooral integraal milieu en ruimtelijk beleid als vertrekpunt (raakvlakken met duurzaamheid en/of leefbaarheid). Het kennis- en informatiepunt gezondheid en Milieu komt ook voort uit het actieplan.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er enige overlap bestaat tussen de initiatieven van VROM en het doel dat een beoogd netwerk gezonde leefomgeving voor ogen heeft. Ondanks het feit dat gezondheid niet het primaire vertrekpunt is binnen VROM is er toch een verschuiving van stedelijke vernieuwing en milieu richting gezondheid zichtbaar. Bestaande VROM instrumenten kunnen meer op het thema gezondheid worden toegespitst waardoor gezondheid meer op de agenda van de lokale plan- en beleidsbeslissingen komen. Desondanks zijn de ontwikkelde tools en instrumenten al in te zetten om de planvorming binnen de negen experiment gemeenten rondom gezonde fysieke leefomgeving vorm te geven. De organisaties die in opdracht van VROM vanuit dit thema projecten draaien zijn RIVM (in het bijzonder het Centrum Gezondheid en Milieu), CROW, NIROV, TNO bouw en ondergrond, SEV, KEI en Nicis Institute.

2.8 Conclusie

De actorenanalyse bevestigt het voorgeschetste beeld van VROM/WWI dat er veel versnippering is van activiteiten in Nederland op het thema gezondheid en leefomgeving. Er is een groot aantal initiatieven en projecten op het gebied van leefomgeving gaande welke grotendeels onafhankelijk van elkaar plaatsvinden. De driedeling vanuit de Ministeries van LNV, VWS en VROM (groen, bewegen, ruimte/milieu) draagt hieraan bij en vindt zijn weerslag in doelstellingen van de projecten/initiatieven die de diverse organisaties ondernemen. Tussen de verschillende thema's (ruimte/milieu, groen en bewegen) bestaat een grote overlap en wederzijdse afhankelijkheid in de activiteiten die vanuit deze vertrekpunten ondernomen worden voor de inrichting van de gezonde fysieke leefomgeving. Bovendien lijkt er geen organisatie te bestaan die zich binnen de eerder genoemde definitie op alle aspecten van een gezonde leefomgeving richt en waarbij de integrale samenwerking op dit thema al optimaal is vormgegeven.

Ondanks de aanwezigheid van een aantal netwerken gericht op het ondersteunen van gemeenten lijkt de brug tussen de organisaties gelieerd aan gezondheid en partijen gelieerd aan milieu/ruimte nog niet geslagen. Op basis van de gevoerde gesprekken kan geconcludeerd worden dat de meeste gezondheidsgelieerde partijen weinig behoefte

hebben aan een netwerk gezonde leefomgeving terwijl deze behoefte bij de partijen gelieerd aan de ruimtelijke inrichting en milieu wel aanwezig is.

Desondanks lijkt er op basis van ondernomen activiteiten en de bereidheid cq. interesse in het onderwerp een aantal kennisinstituten bij uitstek aangewezen om gemeenten te gaan ondersteunen rondom het thema gezonde fysieke leefomgeving. Op het gebied van ruimtelijke planning/inrichting zijn dit; CROW, Architectenbureau Inbo, TNO (Bouw en Ondergrond), Nicis Institute, KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, SEV en SEV realisatie. Vanuit thema gezondheid lijken het NISB, RIVM en TNO (Kwaliteit van leven) het meest relevant. TNO en RIVM zijn overigens partijen die zowel op gezondheid als op ruimte/milieu actief zijn.

3 Behoeftepeiling gemeenten

Om te bepalen in hoeverre er binnen de Nederlandse gemeenten behoefte bestaat aan een netwerk van partijen rondom de gezonde leefomgeving, is er een peiling gehouden onder elf gemeenten. Deze peiling heeft plaatsgevonden in de periode april - mei 2009. Het ging om de volgende vragen:

- Hoe zijn de activiteiten rondom de inrichting van een gezonde fysieke leefomgeving momenteel georganiseerd binnen gemeenten;
- In welke mate en vorm hebben gemeenten behoefte aan informatie en ondersteuning rondom de inrichting van een gezonde leefomgeving;
- In hoeverre zijn gemeenten bekend met bestaande netwerken en organisaties rondom het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving'.

3.1 Methode

Om een steekproef van gemeenten te verkrijgen zijn de volgende organisaties benaderd:

1. Gemeentelijke Gezondheidsdienst Nederland (GGD NL): contactpersoon Anja Koornstra;
2. Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG): contactpersoon Pieter Arts;
3. Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB): contactpersoon Femke Visser.

Via bovenstaande contactpersonen is een lijst met de managers van de negen aandachtswijken verkregen. Daarnaast zijn via een bijeenkomst voor de GGD'en contacten gelegd met gemeenten en zijn via het netwerk van TNO een aantal extra gemeenten benaderd. Via deze wegen zijn de volgende 13 gemeenten geselecteerd om de vragenlijst in te vullen:

Gemeenten met aandachtswijk(en):

1. Amsterdam (747.093 inwoners): medewerker Dienst Ruimtelijke Ordening en medewerker GGD, Epidemiologie, Documentatie en Gezondheidsbevordering;
2. Den Haag (475.904 inwoners): programmaleider 'Gezonde leefomgeving';
3. Deventer: vragenlijst niet ingevuld (programmamanager WMO is benaderd);
4. Eindhoven (210.333 inwoners): medewerker Team Publieke Gezondheid;
5. Heerlen (90.000 inwoners): hoofd bureau maatschappelijke diensten;
6. Leeuwarden (92.864 inwoners): medewerker Dienst Welzijn;
7. Rotterdam (582.951 inwoners): medewerker GGD;
8. Utrecht (294.737 inwoners): medewerker GG&GD / Afdeling Gezondheidsbevordering en Epidemiologie;

Gemeenten zonder aandachtswijk(en):

9. Almere (180.924 inwoners): medewerker dienst Maatschappelijke Ontwikkeling MS: Almere heeft geen aandachtswijken
10. Hengelo (81.093 inwoners): beleidsmedewerker Volksgezondheid;
11. Leiden (116.878 inwoners): medewerker Sociaal en Economisch Beleid;
12. Winterswijk (29.000 inwoners): vragenlijst niet ingevuld (wethouder benaderd);
13. Zeist (60.274 inwoners): medewerker Maatschappelijke Ontwikkeling.

Alle contactpersonen hebben een e-mail ontvangen met daarin een uitleg van de bedoeling van de behoeftepeiling. Tevens hebben zij een vragenlijst ontvangen

waarmee de stand van zaken binnen de betreffende gemeente in kaart gebracht kon worden (zie: bijlage B). In totaal werden er 17 vragen gesteld, waarvan tien multiple choice vragen, drie ja/nee vragen, twee vragen waar een waardeoordeel gegeven moest worden en twee open vragen. De thema's die aan de orde zijn gesteld betreffen:

- bekendheid en inbedding van de gezonde fysieke leefomgeving;
- samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke diensten;
- samenwerking met andere gemeenten;
- samenwerking en bekendheid met externe partners;
- informatiebehoefte;
- netwerk gezonde fysieke leefomgeving.

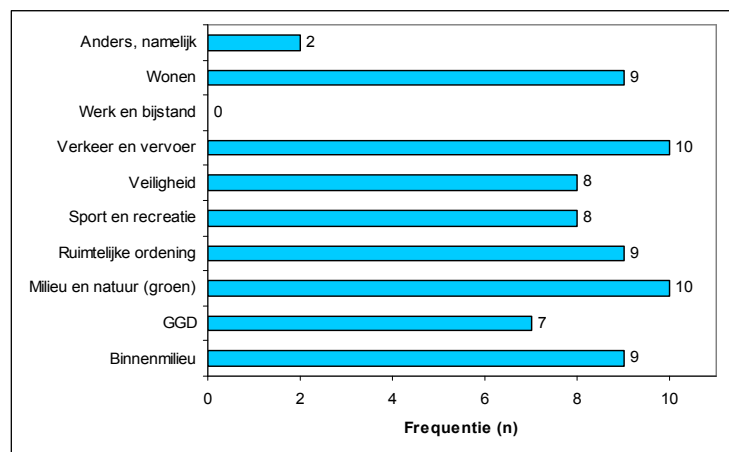
Van de 13 benaderde gemeenten hebben 11 de vragenlijst ingevuld. Na ontvangst van de ingevulde vragenlijst is telefonisch contact opgenomen zodat een aantal verdiepende vragen gesteld kon worden.

3.2 Resultaten

Bekendheid en inbedding van de gezonde fysieke leefomgeving

Tien van de elf gemeenten geven aan dat 'de gezonde fysieke leefomgeving' een thema is binnen de gemeente. Een aantal gemeenten (n=3) heeft het thema ook opgenomen in een lokale nota, te weten in de nota Volksgezondheid. Eén gemeente heeft aangegeven dat het een thema is in hun wijkherstructureringsplan. Een andere gemeente geeft aan dat het geen apart thema is, maar dat het wel terugkomt in verschillende gemeentelijke activiteiten, zoals gezondheidsschattingen.

In de vragenlijst kon worden aangegeven welke thema's de gemeente onder het thema 'gezonde fysieke leefomgeving' laat vallen. Een overzicht hiervan staat in Figuur 4.1. Duidelijk is dat het thema breed geïnterpreteerd wordt. Het enige onderwerp dat niet wordt genoemd is 'Werk en bijstand'. Opvallend is de hoge score voor het onderwerp binnenmilieu. Andere onderwerpen die de gemeenten onder dit thema scharen zijn 'opbouwwerk' en 'spelen'. Bij het telefonische interview kwam naar voren dat vier gemeenten het thema ook sterk relateren aan wijkontwikkelingsplannen.

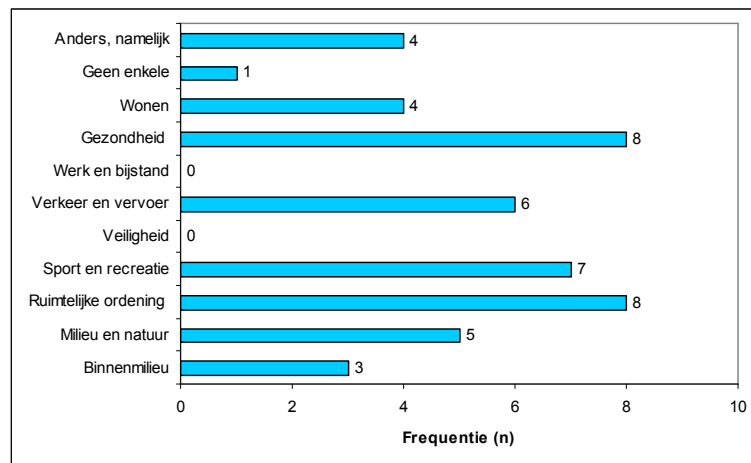

Figuur 3.1 Onderwerpen die gemeenten onder het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving' scharen

Bij zes van de elf gemeenten is het thema gezonde fysieke leefomgeving niet direct opgenomen in een programmabegroting. In één gemeente is dit wel indirect gedaan via de programmabegroting 'leefomgeving'.

Samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke diensten

De gemeenten hebben aangegeven welke diensten samenwerken op het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving'. Hierbij waren negen diensten vooraf gedefinieerd en konden de gemeenten eventueel andere diensten toevoegen. Uit de ingevulde vragenlijsten blijkt dat bij twee van de elf gemeenten geen samenwerking is tussen de diensten op het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving'. Bij de andere acht gemeenten is er wel samenwerking tussen minimaal drie verschillende diensten. Opvallend is dat bij geen enkele van deze acht gemeenten de diensten 'Werk en bijstand' en 'Veiligheid' betrokken zijn bij samenwerking op dit thema. Daarentegen werken de diensten 'Gezondheid' en 'Ruimtelijke ordening' bij alle acht gemeenten samen op dit thema. Daarnaast is bij zeven van de acht gemeenten de dienst 'Sport en recreatie' betrokken bij de samenwerking en bij zes van de acht de dienst 'Verkeer en vervoer'. Gemiddeld genomen werken vijf tot zes diensten samen bij de acht gemeenten. In Figuur 3.2 is een overzicht opgenomen van de samenwerking tussen de verschillende diensten. Bij de categorie 'anders' werden de volgende diensten genoemd: 'Maatschappelijke Ontwikkeling', 'Stadsontwikkeling' en drie gemeenten noemden hierbij de dienst 'gebiedsgericht werken' (in het kader van de wijkaanpak).

Figuur 3.2 Overzicht van de diensten waarmee binnen de gemeenten wordt samengewerkt aan het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving'

Ook is gevraagd om een waardeoordeel te geven aan de samenwerking tussen de dienst waar de contactpersoon werkzaam is en de andere gemeentelijke diensten. Op een schaal van 1 tot 7 (1=zeer slecht, 7= zeer goed) scoorden de gemeenten hier gemiddeld een ruime 4 (redelijk). In de telefonische gesprekken werd door de meerderheid van de gemeenten genoemd dat de samenwerking nog niet is ingebed en vaak nog afhangt van toevalligheden. De wens is dat die samenwerking verder gaat groeien, maar twee gemeenten plaatsen expliciet de opmerking dat de laatste jaren weinig groei is waargenomen. Een mogelijke oorzaak hiervoor zou kunnen zijn dat de brede interesse als nadeel heeft dat er weinig concrete acties worden ondernomen om het thema planmatig uit te werken en expliciet terug te laten komen in programmabegrotingen. Uitzondering hierop vormen de drie gemeenten die het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving' terug laten komen in hun wijkontwikkelingsplannen. Deze plannen

houden in dat een zogenaamde wijkmanager toezicht houdt op de samenwerking tussen (gemeentelijke) instanties binnen de wijk, zoals: politie, brandweer, scholen, sportverenigingen, wijkverenigingen, bewonersgroepen, culturele centra etc. De wijkmanager zorgt voor afstemming tussen de genoemde partijen en coördineert concrete acties om de wijk te verbeteren, ook qua fysieke leefomgeving.

Als factoren die de samenwerking binnen de gemeente beperken worden o.a. genoemd:

- de beschikbare tijd om over de grens van de eigen dienst te werken;
- het niet kunnen spreken van elkaars taal (gezondheidsdeskundigen zijn weinig technisch onderlegd en andersom weten ruimtelijke ordenaars/planologen weinig van gezondheid);
- de planvorming binnen de diensten geschiedt vaak nog apart van elkaar.

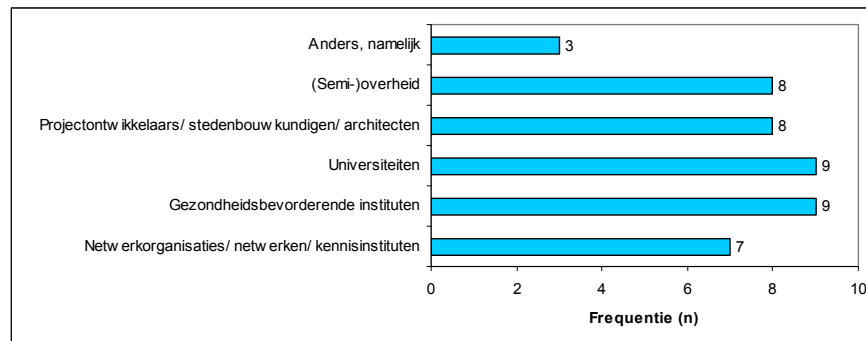
Ook blijkt uit de telefonische interviews dat de vier grote gemeenten (G4: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht) voorop lopen qua interne samenwerking. Deze gemeenten zijn al langere tijd bekend met het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’.

Samenwerking met andere gemeenten

De ondervraagde gemeenten blijken nauwelijks samen te werken met andere gemeenten op het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’. Er werd gemiddeld een 2 gescoord op een schaal van 1 tot 7. Uit de mondelinge toelichting werd duidelijk dat het merendeel van de gemeenten het thema vooral lokaal wil toepassen. Deze vraag werd ook vaak gerelateerd aan de wijkgerichte aanpak. Gemeenten zien weinig nut in de samenwerking op het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’ met andere gemeenten. Wel noemen bijna alle gemeenten de regionale aanpak van de GGD’en als relevant. De GGD’en worden over het algemeen gezien als meer ondersteunend dan beleidsmakend.

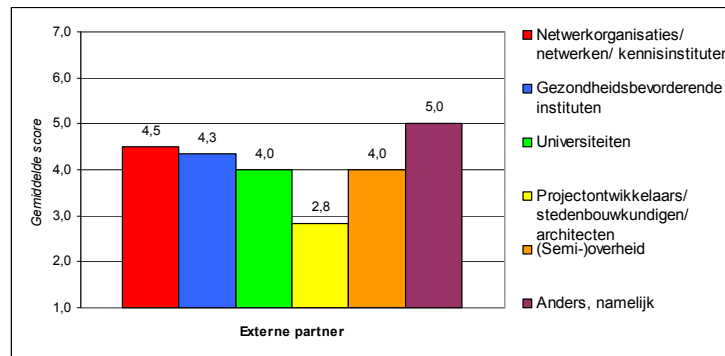
Externe partners

Het merendeel van de ondervraagde gemeenten (acht van de elf) geeft aan op enige manier samen te werken met universiteiten, gezondheidsbevorderende instituten, (semi)overheid, projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen en kennisinstituten (zie Figuur 3.3). Het gaat hier meestal om het halen van kennis en niet zozeer om een actieve (projectmatige) samenwerking. Andere partners met wie wordt samengewerkt zijn de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR) en planbureaus. Opvallend is dat de samenwerking met projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen en architecten gemiddeld een lage waardering krijgt van 2,8 (matig) op een schaal van 1 tot 7 (zie Figuur 3.4).

Figuur 3.3 Overzicht van externe partners die de gemeenten belangrijk vinden

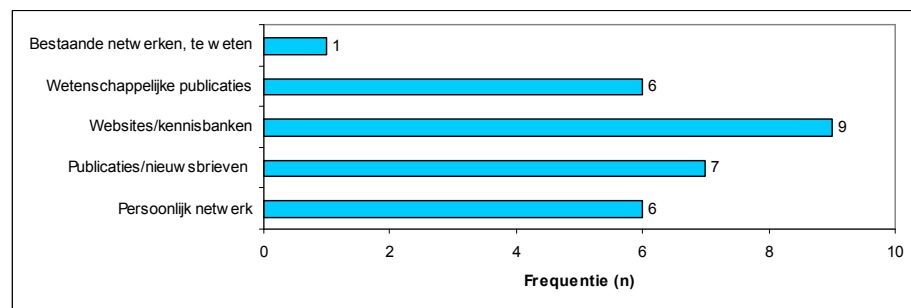

Figuur 3.4 Gemiddelde beoordeling voor de samenwerking per externe partner

Informatiebehoefte

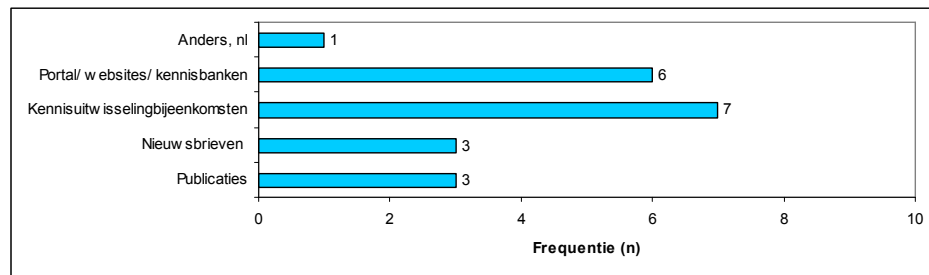
Negen van de elf gemeenten geven aan geïnteresseerd te zijn in meer informatie over het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’. Er is één gemeente die geen specifieke behoefte heeft aan extra informatie. Het soort informatie waar men behoefte aan heeft, is vooral informatie over ‘best practices’. Er is minder animo voor informatie in de vorm van handboeken en richtlijnen. Uit de gesprekken met de gemeenten blijkt dat dit samenhangt met het feit dat vooral gedacht wordt aan informatie op maat voor de lokale situatie. Een handboek is dan al gauw te algemeen.

De bronnen waar momenteel gebruik van wordt gemaakt om informatie te verkrijgen zijn voornamelijk websites, kennisbanken en (wetenschappelijke) publicaties. Figuur 3.5 toont de verschillende informatiebronnen die gemeenten gebruiken. Een opmerking die hierbij werd gemaakt is dat de kennisbanken te onoverzichtelijk zijn en het te lang duurt voordat de benodigde informatie wordt gevonden. Twee gemeenten geven aan dat de informatie te versnipperd is en bij voorkeur gebundeld aangeboden zou moeten worden.

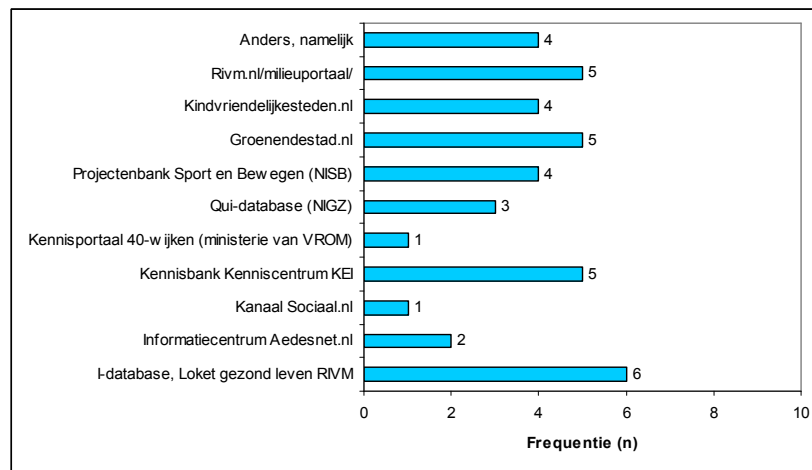
Figuur 3.5 Informatiebronnen waar gemeenten momenteel gebruik van maken

Uit Figuur 3.6 is af te lezen dat gemeenten vooral behoefte hebben aan (regionaal georganiseerde) kennisuitwisselingbijeenkomsten. Nieuwsbrieven worden veelal ervaren als een ‘schot hagel’. Bij portalen, websites en kennisbanken werd als extra suggestie een helpdeskfunctie genoemd. Daarnaast zouden trainingen voor professionals kunnen helpen. Hierin zou vooral aandacht moeten zijn voor advisering bij de planvorming.

Figuur 3.6 Voorkeur van gemeenten voor verschillende informatiebronnen over het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’

Uit de peiling blijkt dat de ondervraagde gemeenten gemiddeld vier kennisbanken kennen die gebruikt worden om informatie met betrekking tot het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’ te verkrijgen. Figuur 3.7 geeft een overzicht van kennisbanken die bekend zijn bij de gemeenten.

Figuur 3.7 Kennisbanken en websites waar de gemeenten bekend mee zijn

De vier meest genoemde kennisbanken/ portals zijn:

- I-database (RIVM: <http://www.loketgezondleven.nl/i-database/>), genoemd door 6 van de 11 gemeenten;
- Kennisbank (Kenniscentrum KEI: <http://www.kei-centrum.nl/>), genoemd door 5 van de 11 gemeenten;
- Groen en de stad (<http://www.groenendestad.nl/>), genoemd door 5 van de 11 gemeenten;
- Milieuportaal (RIVM: <http://www.rivm.nl/milieuportaal/>), genoemd door 5 van de 11 gemeenten.

Circa een kwart van de gemeenten (twee tot drie) vindt bovenstaande kennisbanken van toegevoegde waarde. Opvallend is de beperkte bekendheid met het kennisportaal van de 40 aandachtswijken, de websites Aedesnet (<http://www.aedesnet.nl/>) en Kanaal Sociaal Nederland (<http://www.kanaalsociaal.nl/>). De website van het netwerk Child Friendly Cities (<http://kindvriendelijkesteden.nl/>) is redelijk bekend, maar wordt niet als relevant beschouwd voor dit thema.

Uit de telefonische interviews blijkt dat gemeenten veel behoefte te hebben aan algemene kennis over het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’. Deze informatie kunnen de gemeenten dan zelf koppelen aan hun ervaringen en toepassen op de lokale situatie. Waar bij de ene gemeente de herinrichting van straten aan de orde is, is bij de ander een nieuw te plannen park of speelterrein het onderwerp. De bestaande handboeken zijn hierin niet toereikend. Daarnaast is veel behoefte aan het centraliseren van de bestaande kennis. Dit betreft niet alleen (wetenschappelijke) informatie, maar ook beschrijvingen van ‘best practices’ en een overzicht van relevante organisaties die het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’ in hun portefeuille hebben. Een website waarop alle beschikbare informatie over het thema te vinden is, heeft de meeste voorkeur. Dit betekent niet dat de informatie primair op één website moet staan, maar wel dat externe informatie via goede doorverwijzingen te raadplegen is. Uit de telefonische interviews blijkt dat er ook behoefte is aan een overzicht van relevante organisaties en contactpersonen die gemeenten kunnen voorzien van specifieke informatie over dit thema. De meerderheid van de gemeenten heeft hierbij aangegeven de kennisbank van GGD Nederland als meest geschikte portal te zien. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de ondervraagde personen bij de gemeenten grotendeels van de dienst ‘Volksgezondheid’ zijn. Zij hebben veel contact met de GGD en zoeken hun informatie vooral bij de kennisbank van die organisatie. Daarnaast zijn de kennisbanken (I-database en het milieuportal) van het RIVM ook goed bekend en deze zouden dus ook geschikt kunnen zijn als portal.

Netwerk gezonde fysieke leefomgeving

Een groot aantal (n=6) gemeenten geeft aan dat er geen behoefte is aan een nieuw netwerk rondom het thema gezonde leefomgeving, maar dat het de voorkeur heeft aan te laten sluiten bij een bestaand netwerk. Bovendien twijfelen drie gemeenten over de voorkeur voor een nieuw netwerk of om aan te sluiten bij een bestaand netwerk. Er is in kaart gebracht hoe de gemeenten aankijken tegen het niveau waarop het netwerk zou moeten functioneren. Duidelijk is dat de nationale aanpak hier het meest gewenst is (n=8). Er is geen eenduidig beeld ten aanzien van de reden waarom een aantal gemeenten ook voor een regionaal en een lokaal netwerk kiezen. Een van de redenen die worden genoemd om kleinschaliger te opereren is dat er beperkte middelen beschikbaar zijn, waardoor niet altijd een landelijke bijeenkomst bezocht kan worden. Een andere opmerking is dat een lokaal netwerk door de gemeente zelf zou moeten worden opgezet.

Alle gemeenten gaven aan dat een toekomstig netwerk informeel van karakter moeten zijn. Adviseren en faciliteren wordt minder belangrijk gevonden. De G4 gemeenten hebben aangegeven het netwerk vooral als uitwisselingsmogelijkheid voor informatie en ervaring te zien. Eén van de gemeenten noemde hierbij ook dat het netwerk als taak zou moeten hebben om wetenschappelijke kennis te vertalen naar de praktijk.

Bekendheid met relevante organisaties

Tot slot is in kaart gebracht welke organisaties die op enige manier betrokken zijn bij het thema ‘de gezonde fysieke leefomgeving’ bekend zijn bij de gemeenten. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen (semi-)overheid, kennisinstellingen/netwerken, universiteiten en hogescholen, gezondheidsbevorderende instituten, koepelorganisaties, belangenbehartigers en projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen/architecten. Vanwege het grote aantal verschillende organisaties zijn deze gesplitst in twee categorieën: 1) bekend bij de helft of meer van de geënquêteerde gemeenten en 2) bekend bij minder dan de helft van de geënquêteerde gemeenten.

Organisaties die bij de helft of meer van de gemeenten bekend zijn: Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) (n=9), Centrum Gezond Leven (RIVM) (n=8), Centrum Milieu en Gezondheid (RIVM) (n=8), Nicis Institute (n=8); TNO (n=7), Jantje Beton (n=6), KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing (n=5), Kennisnetwerk ' Groen en de stad' (n=5), Aedes (n=5) en de SEV (Stuurgroep Experiment Volkshuisvesting) (n=5).

Opmerkelijk is dat bestaande netwerken slecht bij de geënquêteerde gemeenten bekend zijn: Platform Ruimte voor de Jeugd (n=0), Netwerk Integraal Gezondheidsbeleid (n=0), Het Innovatie Netwerk (n=1), Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV) (n=1), Platform gezonde wijk (n=2); Netwerk Kindvriendelijke steden (n=2). Deze netwerken en websites zijn juist ontwikkeld om de gemeenten te ondersteunen bij het inrichten van de leefomgeving. Het verbeteren van de bekendheid van deze netwerken zou de gemeenten al extra informatie verschaffen in de planvorming rondom het thema gezonde leefomgeving.

De volgende kennisinstituten bleken ook minder bekend bij de bevroegde medewerkers: CROW (kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte) (n=2), Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) (n=2), Nivel (n=3), Alterra (n=3), Planbureau voor de Leefomgeving (n=4) en FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling (n=4).

Een heel ander beeld ontstaat als de samenwerking met deze organisaties wordt bekeken, deze is marginaal: gemiddeld wordt er samen gewerkt met 1 á 2 organisaties. De organisatie waar het meeste mee wordt samengewerkt is Nicis Institute.

Ook is gevraagd of de genoemde organisaties een relevante rol kunnen spelen voor de gemeente bij het vormgeven van een gezonde fysieke leefomgeving. Vier organisaties worden hier door meerdere gemeenten (minimaal drie) als relevant beschouwd, namelijk Nicis Institute, VNG, Centrum Gezond Leven (RIVM) en Centrum Milieu en Gezondheid (RIVM). De overige organisaties worden over het algemeen als mogelijk relevant beschouwd.

De gezondheidsbevorderende organisaties NIGZ en NISB zijn over het algemeen bekend bij alle gemeenten. Er is echter maar één gemeente die met beide organisaties samenwerkt op het gebied van de gezonde fysieke leefomgeving. Twee gemeenten noemden de GGD als samenwerkende gezondheidsbevorderende organisatie. Uit de gesprekken met de gemeenten blijkt dat de GGD in z'n algemeenheid als de organisatie wordt gezien waar momenteel veel informatie wordt gezocht.

De gemeenten hebben ook aangegeven dat zij bekend zijn met het merendeel van de relevante opleidingsinstituten op het terrein van gezond leefomgeving, zoals universiteiten en hogescholen (o.a. EMGO instituut). De samenwerking met deze opleidingsinstituten is echter marginaal, slechts drie gemeenten werken samen met een opleidingsinstituut. Het gaat in alle gevallen om een samenwerking met de universiteit uit de eigen gemeente.

Projectontwikkelaars/stedenbouwkundigen en organisaties die betrokken zijn bij de ruimtelijke inrichting zijn gemiddeld genomen weinig bekend bij de gemeenten. Uitzondering is Architectenbureau Inbo (vier gemeenten). Er is zo goed als geen samenwerking: slechts één gemeente werkt samen met een projectontwikkelaar/stedenbouwkundige.

3.3 Conclusies, discussie

Uit de behoeftepeiling komt naar voren dat binnen de ondervraagde gemeenten de integrale planvorming rondom een gezond ingerichte leefomgeving niet van de grond komt, wat blijkt uit beperkte samenwerking tussen de verschillende diensten. Dit kan

voornamelijk geconcludeerd worden uit de telefonische interviews. Deze beperkte interne samenwerking vindt zijn weerslag in de samenwerking met en het gebruik van kennis van relevante externe nationale kennisorganisaties en netwerken. Gemeenten hebben wel aangegeven behoefte te hebben aan concreet toepasbare informatie en instrumenten over het thema gezonde leefomgeving, welke op een centraal punt toegankelijk zijn. In dit licht staan ze ook positief tegenover een netwerk rondom het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving', maar dat bij voorkeur aansluiting bij bestaande netwerken gezocht moet worden.

Discussie

Deze behoeftepeiling heeft plaatsgevonden onder een kleine steekproef van gemeenten. De resultaten zijn dan ook vooral indicatief. Bovendien waren de meeste ondervraagde personen werkzaam bij een dienst die zich bezig houdt met de gemeentelijke volksgezondheid. Vaak zijn dit mensen met een gezondheidswetenschappelijke/epidemiologische achtergrond. Het thema 'de fysieke gezonde leefomgeving' gaat echter verder dan dat vakgebied. Als laatste dient vermeld te worden dat in de meeste gemeenten slechts met één persoon is gesproken. Samen vormen de vragenlijst- en interviewgegevens echter waarschijnlijk een reële indruk van het complete beleid op het thema 'de gezonde fysieke leefomgeving' binnen de betreffende gemeente.

4 Algemene conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Het doel van dit project was om na te gaan hoe gemeenten het beste ondersteund kunnen worden bij het realiseren van een gezonde leefomgeving. Vraag daarbij was om te verkennen of een netwerk daarbij behulpzaam kan zijn. Hiervoor heeft TNO een actorenanalyse en een behoeftepeiling onder gemeenten uitgevoerd.

De actorenanalyse bevestigde het beeld van een grote landelijke versnippering aan activiteiten op het thema gezonde leefomgeving, waarbij grofweg een drieling in de onderwerpen beweegvriendelijkheid, groen en milieu/ruimte was te maken. Deze driedeling wordt mede veroorzaakt door het uitgezette beleid vanuit de Ministeries van LNV, VWS en VROM met de daaraan gerelateerde thematiek. Dit vindt vervolgens zijn weerslag in doelstellingen van de projecten/initiatieven die door de diverse organisaties in Nederland worden ondernomen.

Uit deze actorenanalyse kwam tevens naar voren dat ondanks de aanwezigheid van een aantal netwerken gericht op het ondersteunen van gemeenten de brug tussen de partijen gelieerd aan gezondheid en partijen gelieerd aan milieu/ruimte nog niet is geslagen. Gezien de hoeveelheid bestaande netwerken is het formeren van een nieuw netwerk niet nodig of gewenst. Deze netwerken (incl. websites) en in het bijzonder het kennisportaal 40-wijken, overlappen qua doel met wat een beoogd netwerk gezonde leefomgeving voor ogen staat.

In de behoeftepeiling gaven de benaderde gemeenteambtenaren aan dat vooral behoefte bestaat aan gecentraliseerde informatie in de vorm van kennis en ‘best practices’ over dit thema. Daabij zouden bestaande netwerken beter benut dienen te worden en bij voorkeur gebruik gemaakt moet worden van een bestaande website.

Dit geheel zou aangevuld kunnen worden met kennisbijeekkomsten op regionaal niveau over gezondheid in ruimtelijke plannen, waarbij naast gemeenteambtenaren vanuit gezondheid, sport en recreatie nadrukkelijk ook gemeenteambtenaren vanuit ruimtelijke ordening en milieu uitgenodigd dienen te worden. Initiatieven zouden vooral het lokale en regionale niveau moeten betreffen.

Daarnaast bleek dat er op het thema gezonde leefomgeving binnen de gemeenten minimaal werd samengewerkt en dat de gemeenten onbekend zijn met de bestaande netwerken en platforms.

4.2 Aanbevelingen

Gezien bovenstaande conclusies lijkt het niet wenselijk een nieuw netwerk op te richten, maar een bestaand netwerk te gebruiken om aan de doelstelling van het Ministerie van VROM/WWI te voldoen, namelijk gemeentelijke ondersteuning op het terrein van een gezonde leefomgeving. Het al bestaande ‘netwerk’ verbonden aan het kennisportaal voor de 40-wijken (<http://kenniscentrawijken.vrom.nl/>) lijkt dan de meest voor de hand liggende keuze. De actorenanalyse liet namelijk zien dat een aantal relevante kennisinstellingen al (formeel) verenigd zijn via dit portaal. Deze portaalpartners kunnen vanuit de thema’s ruimte (Nirov, SEV, SEV realisatie, KEI en Nicis Institute) en gezondheid (NISB, RIVM) gezamenlijk de gemeenten gaan voorzien van de beschikbare kennis en goede praktijken over een gezonde fysieke leefomgeving. Overige relevante partijen zijn CROW, TNO, GGD Nederland. Deze kunnen (indien

nodig) worden toegevoegd aan dit bestaande netwerk. TNO en RIVM zijn overigens partijen die zowel op gezondheid als op ruimte/milieu actief zijn. Daarnaast is het aan te bevelen verdere afstemming te zoeken tussen het Centrum Gezond Leven (CGL) en het Centrum Gezondheid en Milieu (CGM) van het RIVM. De activiteiten (o.a. handleidingen, instrumenten en effectieve interventies) van deze centra kunnen de gemeentelijke ondersteuningsactiviteiten van het kennisportaal van VROM en gelieerde partners aanvullen en ondersteunen.

Deze afstemming is ook aan te bevelen met ZonMw in het algemeen en vooral in het kader van het programma Gezonde Slagkracht. De gemeenten worden in dit programma ondersteund bij een integrale lokale aanpak rond gezondheid, onder andere op het terrein van overgewicht (voeding en bewegen).

Daarnaast dient het bestaande portaal aan te sluiten en trachten aanvullend te zijn bij de overheidsinitiatieven zoals het bestuurlijke versterkingsprogramma Gezond Lokaal-Centraal, omdat ruimtelijke plannen beginnen in principe op bestuurlijk niveau binnen de gemeenten. Dit zal de slagkracht van het netwerk vergroten.

Genoemde portaalpartners kunnen waarschijnlijk de meest optimale integrale kennismix bieden die nodig is om te komen tot een gezonde leefomgeving. De portaalpartners in combinatie met het kennisportaal als een soort 'startpagina' voor gemeenten moeten een stimulerende, faciliterende en/of ondersteunende rol kunnen vervullen als het gaat om het realiseren van een gezonde fysieke leefomgeving bij gemeenten. Bovendien zal het kennisportaal op deze manier kunnen bijdragen aan het behalen van de volgende doelstellingen tussen de partners onderling:

- Afstemmen van lopende projecten.
- Aanpassen van bestaande instrumenten/tools ten behoeve van de gezonde leefomgeving.
- Het actueel houden en uitwisselen van kennis

4.3 Doel, doelgroep en positionering van beoogd kennisportaal VROM

Doel

Het doel van de verdere samenwerking tussen de bovengenoemde portaalpartners is om integrale samenwerking tussen de gemeente en haar lokale partners te faciliteren bij het realiseren van een gezonde leefomgeving. Dit vergt de volgende acties:

- 1) (op de kortere termijn) ondersteuning van de gemeenten in de dagelijkse praktijk, o.a. door te beschikken over en ontsluiten van toepasbare kennis over bewezen effectieve of kansrijke strategieën (best practices), tools/instrumenten t.b.v. integrale planvorming en inrichting van de gezonde fysieke leefomgeving
- 2) (op de lange termijn) Stimulering van de samenwerking tussen professionals uit het gezondheidsveld en professionals uit de ruimtelijke inrichting en stedenbouwkunde binnen gemeenten door het bevorderen integrale aanpak waarbij naast ruimte en milieu, ook gezondheid een gelijkwaardig onderdeel uit gaat maken in de planvorming voor de inrichting van de openbare ruimte.

Belangrijk is dat de portaalpartners ervoor zorgen dat bestaande relevante kennis voor de vormgeving van een gezonde leefomgeving op het kennisportaal voor de 40-wijken te vinden is en verspreid wordt (dus bundeling van kennis, kennis beheren kennisdisseminatie). De gebruiker (gemeenteambtenaar) kan hierdoor beter zijn of haar weg vinden in de informatie 'jungle'. Het portaal en partners hebben dus een wegwijzer (startpagina) en regiefunctie.

Doelgroep

Doelgroep vormen in eerste instantie de projectgroepen binnen de negen gemeenten die gestart zijn met de planvorming en uitvoering van de experimenten gezonde wijk. In een later stadium zou dit netwerk ook actief kunnen worden in alle 40-wijken en bij succes zou het netwerk landelijk kunnen gaan opereren.

Positionering

De portaalpartners zullen aansluiting moeten zoeken bij aanpalende activiteiten en initiatieven (o.a. Gezond Lokaal-Centraal, ZonMw programma Gezonde Slagkracht, project beweegvriendelijke omgeving) en deze ondersteunen met kennis als het gaat om het thema inrichten van openbare ruimte ter bevordering van gezondheid leefomgeving binnen de eerder genoemde definitie (zie: pagina 6).

Alleen het inrichten van een portaal is niet voldoende om gemeenten te gaan ondersteunen rondom het thema gezond leefomgeving. Nicis Institute of/en KEI kennisinstituut lijken goede partijen om het thema gezonde leefomgeving te gaan trekken door het organiseren van kennisbijeenkomsten. Deze organisaties houden zich namelijk bezig met stedelijke vernieuwing, hebben een groot bestaand netwerk binnen de aangesloten gemeenten en zijn al actief binnen de wijkenaanpak en het kennisportaal.

Nicis Institute is overigens gevraagd als uitvoerende partner om de communicatie, de ondersteuning en begeleiding van gemeenten in het kader van het programma Gezonde Slagkracht te verzorgen. Deze taak van Nicis Institute binnen dit programma past goed om het bereiken van de eerder genoemde doelstellingen van de portaalpartners te gaan ondersteunen. Nicis Institute zal hierdoor goed het thema gezonde leefomgeving binnen dit programma kunnen inbrengen en de aansluiting met dit netwerk kunnen waarborgen.

4.4 Aanbevelingen voor een uitbouw van het kennisportaal voor de 40-wijken

Het kennisportaal voor de 40-wijken zal naast de bestaande thema's (integratie en sociale samenhang, leren en opgroeien, veiligheid, werken en ondernemerschap, wonen en woonomgeving) ook gezondheid of gezonde leefomgeving als expliciet thema moeten gaan opnemen (bijvoorbeeld als tabblad). Aangezien de behoeftepeiling liet zien dat gemeenten nauwelijks van het bestaan van dit portaal af weten, zijn de volgende acties nodig om het portaal beter te profileren naar gemeenten:

- verhoog de bekendheid van het portaal over de 40 aandachtswijken van VROM via bijeenkomsten voor gemeenten en een communicatieplan.
- verhoog de vindbaarheid (bijv. de Google rating, eigen webadres) van het portaal;
- verhoog de vindbaarheid van het portaal op de website van het ministerie van VROM/ WWI;
- plaats een link naar het portaal over de 40 aandachtswijken van VROM op veelgebruikte websites, zoals die van GGD Nederland, RIVM, Kenniscentrum KEI. Nicis Institute en Groen en de stad en vice versa;
- richt een klein gebruikerspanel van gemeenteambtenaren op om de kwaliteit en het gebruik van het portaal te verhogen;
- plaats een aangepaste versie van de overzichtstabel van de actorenanalyse (bijlage A) op het portaal deze zou als een soort startpagina kunnen dienen voor gemeenten.

4.5 Afronding TNO-project

In kader van dit project zal TNO de volgende vervolgstappen ondernemen ter afronding:

1. De huidige rapportage zal als discussiestuk dienen en daartoe worden rondgestuurd aan alle benaderde partijen en hun contactpersonen (inclusief de gemeenten uit de behoeftepeiling) ter aanvulling en commentaar. TNO zal deze commentaren verwerken in het rapport.
2. Op de landelijke inspiratiedagen ‘experimenten Gezonde Wijk’ zijn de bevindingen en conclusies van dit rapport gepresenteerd aan de aanwezige gemeenteambtenaren/projectleiders Gezonde wijk (24 juni 2009).
3. De uiteindelijke versie van dit rapport zal als uitgangspunt gaan dienen tijdens een ‘kick off’ bijeenkomst van partners betrokken bij het kennisportaal en overige relevante partijen). TNO zal deze bijeenkomst organiseren (mogelijk in samenwerking met KEI kenniscentrum/Nicis Institute). Tijdens deze bijeenkomst staat een concrete omschrijving van taken en activiteiten van het netwerk op de langere termijn ten doel. TNO zal voor het voorafgaande punt de taken afstemmen met de beoogde trekkers van dit onderdeel van het kennisportaal.
4. TNO zal in samenwerking in samenwerking met het RIVM en trekker van het portaal (KEI) een communicatieplan opstellen ten vergroting van de bekendheid van het kennisportaal 40-wijken.

A Overzichtstabel

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
Overheid						
1. Ministerie van LNV	Stimuleren van vernieuwing, bieden van financiële ondersteuning, geven van richting, stellen van regels en houden van toezicht op het gebied van landbouw, natuur en voedselkwaliteit.	Website, LNV-loket, digitale nieuwsbrief, kamerstukken, publicaties, video's	- Platform Groen en de stad (www.groenendestad.nl) - Natuur op recept - Jeugd en natuur (Uitvoerder Novioconsult)	o.a.: • Innovatie Netwerk • Alterra • NISB	- State of the art studie; Natuur en Gezondheid - Beleidsnota 'natuur en gezondheid'	Harm Blanken (Novioconsult) Wim Janssen en Lorens Habing (LNV)
2. Ministerie van VWS	Beleid maken, uitvoeren en handhaven op het terrein van de gezondheidszorg, de maatschappelijke zorg en sport.	Website (http://www.minvws.nl/), digitale nieuwsbrief, e-alerts, RSS-feed, kamerstukken	- Project VSG-NISB: beweegvriendelijke omgeving (start eind 2009) - Gezond Lokaal-Centraal - Olympisch plan 2028 (deel ruimtelijke ordening) - Impuls National Actieplan sport en bewegen - Diverse projecten uitgezet bij diverse organisaties	o.a.: • RIVM • ZonMw • TNO TNO (Kwaliteit van Leven) • NISB • InnosportNL • NOC*NSF	- Olympisch plan 2028 - Kaderstellende afspraken Impuls Nationaal Actieplan Sport en Bewegen - Preventienota	Eddy Engelsman Helmi Ramakers (Sport) Elsbeth van Barneveld (Publieke gezondheid)
3. Ministerie van VROM/WWI	Beleid maken, uitvoeren en handhaven op het terrein van ruimte, milieu, wonen, wijken en integratie.	- Website (http://www.vrom.nl/pagina.html?id=1) - Kennisportaal 'Kenniscentra en wijken' (http://kenniscentrawijken.vrom.nl/) - Atlas Leefomgeving (http://portaal.healthandsafet.v.nl/exec/vbhomeread/bebifchbadj?id=340-767762686f6d)	- Krachtwijken - Experimenten gezonde wijk - Nationaal actieplan milieu en gezondheid-	o.a.: • Planbureau voor de Leefomgeving • TNO (Bouw en Ondergrond) • VWS • KEI • Nicis • SEV	- Notitie krachtwijken - Nationaal actieplan Milieu en Gezondheid (http://www.vrom.nl/pagina.html?id=11126) - Boekje: gezondheid in ruimtelijke plannen - Atlas leefomgeving http://www.vrom.nl/leefomgeving - Innovatieprogramma stedelijke vernieuwing:	Sandra Bos (WWI) Laetitia Kuipers (WWI/VWS) Maarten Schallenberg (WWI) Julie Tham (VROM)

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
4. ZonMw	Verbeteren van preventie, zorg en gezondheid door het stimuleren en financieren van onderzoek, ontwikkeling en implementatie.	<p>Website, subsidieprogramma, projectendatabase, blad 'mediator' en 'prepost, publicaties, workshops</p>	<p>- Programma Gezonde Slagkracht (2009 t/m 2014)</p>	<p>o.a. : <ul style="list-style-type: none"> Ministerie van VWS Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) Nicis Institute TNO RIVM NISB </p>	<p>Gezonde Slagkracht. Zie: www.gezondeslagkracht.nl</p>	<p>Corna van Tol. tol@zommw.nl Theo van Alphen, alphen@zommw.nl tel. 070 - 3495231</p>
5. Gezondheidsraad	Adviseren van ministers en parlement over de stand van wetenschap op het gebied van de volksgezondheid en het gezondheids(zorg)onderzoek	<p>Website, blad 'graadmeter', blad 'network', publicaties, digitale nieuwsbrief</p>		<p>o.a. : <ul style="list-style-type: none"> RIVM Universiteit Maastricht Vrije Universiteit/ VUmc TU Delft Universiteit Utrecht GGD Rotterdam LUMC </p>	<p>- Rapport determinanten leefomgeving en gezondheid (in druk)</p>	<p>Magdalena van den Berg</p>
Gezondheidsbevorderende organisaties						
6. GGD Nederland	Ondersteunen van gemeenten in het beschermen, bewaken en bevorderen van de gezondheid van hun bewoners	<p>Website, GGD krant, GGD Kennisnet portal, publicaties Congressen cursussen</p>	<p>- Begeleiding planvorming voor experimenten gezonde wijk</p>	<p>o.a. : <ul style="list-style-type: none"> VNG Ministerie van VWS TNO RIVM </p>	<p>- Handboek Quickscan facetbeleid - determinanten beleidscreening - Checklist gezondheidseffectscreening (GES)</p>	<p>Anja Koornstra 030 2523004 E-mail: postbus@ggd.nl www.ggd.nl</p>

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
7. GGD Amsterdam	Actief op thema's in het kader van leefomgeving: - de kwaliteit van de lucht - het beweeggedrag van mensen in hun woonbuurt ('De Gezonde Wijk') - de relatie tussen stad en voeding (het project Proeftuin Amsterdam)	Website (gezondheidsweb GGD)	- Gezonde wijk - Park of perk	o.a.: • VUMC/ EMGO • Architectenbureau INBO	Atlas Westelijke tuinsteden Amsterdam (de geplande en geleefde stad)	Fred Woudenberg Annelies Acda 020 555 5911 www.gezond.amsterdam.nl
8. Nederlands Instituut voor Sport en Beweging (NISB)	Door middel van programma's, actieplannen en campagnes mensen aan het sporten en bewegen krijgen om gezondheid, participatie en leefbaarheid te bevorderen.	- Beleidswijzer Sport en Beweging - Menukaart Sport en Beweging - NASB gemeentecheck	- Bewegvriendelijke omgeving (i.s.m VSG): start eind 2009. - Gezondheid door bewegen	o.a.: • Ministerie van VWS • TNO • NIGZ • Mulier Instituut • Provinciale sportraden • Sportverenigingen • Gemeenten • Sportbonden • NOC*NSF		Henk Hack Jan Willem Meerwaldt (beiden thema/kennisonwetenschappelijke bewegingsvriendelijke omgeving) 0318-490 900 E-mail: info@nisb.nl www.nisb.nl
9. Nederlands Instituut Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ)	Bevorderen van gezond gedrag van mensen door informatievoorziening, training, voorlichtingsmethodieken en -materialen, advisering en coaching voor of van partijen met een directe verantwoordelijkheid in de publieke gezondheidszorg: gemeenten, GGD'en, thuiszorg, artsen en paramedici	- BRAVO-kompas - QUI-databank (1-database RIVM) - Website, digitale nieuwsbrief NIGZ FacZ, RSS-feed, publicaties bijv. brochure 'Succesvolle projecten' - Toolkits (bijv. toolkit gezondheidsvaardigheden), - Cursussen, congressen (bijv. masterclass gemeentelijk integraal	- Lokaal Gezond - Lokaal Actief - Convenant: Hoe het NIGZ, GGD Nederland en de VNG beleidsambtenaren en professionals kunnen ondersteunen; landelijke helpdesk - Ondersteuning gemeenten bij Integraal gezondheidsbeleid; samen werken aan gezondheid.	o.a.: • Ministerie van VWS • Gemeenten • GGD Nederland, • VNG • Thuiszorg • Artsen/ Paramedici • ZonMw • RIVM • TNO (Kwaliteit van Leven) • NISB • Voedingencentrum	- Gezonde Wijk: ideeën voor de inrichting en uitrusting van een gezonde wijk	Sarah Pos Maarten Stiggelbout (0348) 43 76 00 E-mail: info@nigz.nl www.nigz.nl

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
		gezondheidsbeleid) - Checklist gezondheidseffectscreening (GES)				
Kennisinstituten, netwerken/ platforms						
10. Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV)	Ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van wonen. Wij zijn onafhankelijk, maar kunnen niet zonder initiatiefrijke netwerkpartners. Slagvaardig, enthousiasmerend en verrassend. Innovatieplatform De SEV werkt aan grensverleggende, praktisch toepasbare oplossingen voor maatschappelijke woonvraagstukken, in de praktijk ontwikkelt en beproeft. In de vorm van voorstudies, experimenten, voorbeeldprojecten en adviezen. Onze missie en werkwijze maken de SEV tot een uniek innovatieplatform avant la lettre in de woonwereld. Wij zijn immers de enige zelfstandige en onafhankelijke organisatie die nieuwe kennis	- zeggenschapsmeter (http://www.sev.nl/zeggenschapsmeter/) - Website, digitale nieuwsbrief, magazine "het Experiment"	1. Wijken van waarde: Hierin ligt een nieuw en belangrijk perspectief opgesloten voor de stedelijke vernieuwing. Wijken van waarde benadert de stedelijke vernieuwing niet als kostenvraagstuk maar als vorm van waardecreatie; de 'wijk als business case'. Onder de noemer Wijken van Waarde willen KEI, SEV en De Kopgroep dit privaat georiënteerde gedachtegoed verder exploreren. Dit dossier speelt daarbij een belangrijke rol. Opgedane kennis wordt ermee ontsloten, met een centrale rol voor de Gereedschapskist Wijken van Waarde, en nieuwe initiatieven worden ermee op de agenda geplaatst.	o.a.: • KEI • Kopgroep • NISB • Woonnetwerk • Ministerie van VROM		Radboud Engbersen 010 - 282 50 50 E-mail: sev@sev.nl www.sev.nl

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
	en oplossingen op het brede terrein van wonen met en in de praktijk maakt en beproeft. Het ministerie van VROM maakt dat de SEV onafhankelijk werkt.					
11. Planbureau voor de Leefomgeving (PbL)	Het PbL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering voorop staat. Het PbL is voor alles beleidsgericht. Het verricht zijn onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en altijd wetenschappelijk gefundeerd.	Website, PBL nieuwsbrief, PBL nieuwsflits, publicaties/toekomstverkenningen/scenario's; duurzame stad (2040), Milieubalans, site Milieu-NatuurCompendium, site RuimteMonitor	- Toekomstverkenning Duurzame Stad 2040 (gezond, leefbaar en energie neutraal) t.b.v. beleidsadvisering naar overheid.	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> Ministeries van VROM, V&W, LNV, EZ, BuZa RIVM TNO GGD Onderzoeksinstituten Universiteiten 	Rapport Duurzame Stad verwacht begin 2010	Lieke Michels van Kessenich Ton Dassen 030 274 2745 E-mail: info@pbl.nl www.pbl.nl
12. RIVM (A) Centrum gezond leven	Het Loket Gezond Leven biedt lokale professionals een platform voor kennisuitwisseling op het gebied van gezondheidsbevorderende leefstijlinterventies. U kunt in de database zoeken op diverse criteria zoals doelgroep, setting en gezondheidsthema. Ook kunt u uw eigen interventies in de database invoeren en zo uw kennis delen met collega	- Interventiedatabase (i-database); - Certificering: Het Centrum Gezond Leven onderzoekt en beoordeelt de kwaliteit van interventies. - Netwerk Integraal Gezondheidsbeleid (zie netwerken)	CGL: - Certificering effectieve interventies - Loket functie naar gemeenten (informatievoorziening)	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> Ministerie van VWS, VROM en LNV Onderzoeksinstituten, NIGZ, Nivel, Trimbos-instituut GGD Nederland Planbureau voor de Leefomgeving TNO (Kwaliteit van leven) Thema-instituten Zon_Mw NSPOH 	o.a.: RIVM rapport 270014001/2005 Beweging en veiligheid in de wijk Handleiding 'bewegingsbevorderende en veilige wijken'	Mariken Leurs (hoofd CGL) Lea den Broeder 030-2748573 E-mail: centrumgezondlev en@rivm.nl www.loketgezondleven.nl

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
	professionals.					
(B) Preventie- en zorgonderzoek & Volksgezondheid Toekomstverkenningen			Gezondheidseffecten wijkenaanpak Sociale omgeving en gezondheid Groen, bewegen en gezondheid Park en Perk Integraal gezondheidsbeleid Sociaal-economische gezondheidsverschillen en invloed leefomgeving	Ministerie van VWS, VROM en LNV GGD-Nederland TNO (Kwaliteit van Leven) Universiteiten NIVEL SCP CBS Trimbos e.v.a.	Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden.	(030) 274 91 11
(C) Centrum Gezondheid en Milieu binnen Inspectie-, Milieu- en Gezondheidsadvies	. Het centrum Gezondheid en Milieu (cGM) ondersteunt medisch milieukundigen van GGD-en en de GHOR bij vragen op het terrein van gezondheid en milieu. Daarbij gaat het ook om vragen bij incidenten en rampen.		Gezondheid in ruimtelijke plannen/gezond bouwen op milieubelaste locaties Belevingsmonitor leefomgeving			Annemiek van Overveld 030-2742742 E-mail: centrum_gezondheid.d.en.milieu@rivm.nl www.rivm.nl
(D) Centrum Milieu, Gezondheid en Omgevingskwaliteit (MGO)	MGO vervult de positie van nationaal kenniscentrum voor vraagstukken over de kwaliteit van het milieu en de leefomgeving in relatie tot	Atlas leefomgeving (in ontwikkeling) - THE PEP toolbox - website gezondheid en milieu (met onderwerp	Kennis- en informatiepunt milieu en gezondheid (KIP-MG), Afwegingsinstrumentarium Kwaliteit Leefomgeving	o.a.: • Ministerie VROM (o.a. directie leefomgevingskwaliteit) TNO bouw en ondergrond PBL, cGM, IRAS	Zie: http://www.rivm.nl/gezondheidsmilieu/themas/kwaliteit/leefomgeving/lo-beleid/index.jsp#cm:31-	Hanneke Kruize/Bright Staatsen (030) 274 91 11 http://www.rivm.nl

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
(http://www.rivm.nl/gezondheid/milieu/)	gezondheid. Het bedient de overheid en publieke instellingen.	leefomgeving, in ontwikkeling) - nieuwsbrieven - rapportages met wetenschappelijke stand van zaken van diverse onderwerpen - instrumentenontwikkeling- en ontsluiting, - geïntegreerde risicoschattingen Voor meer tools zie: www.rivm.nl/gezondheid/milieu/onderzoek/instrumenten/index.jsp	& Gezondheid Atlas leefomgeving THE PEP INTARESE Effecten duurzaam verkeer	(Universiteit Utrecht),	38704	/gezondheid.milieu/
13. TNO Kwaliteit van Leven	Wetenschappelijke kennis op het gebied van gezonde voeding, goede werkomstandigheden, gezondheidszorg, sport en bewegen toepasbaar maken om het innovatief vermogen van bedrijfsleven en overheid te versterken	- Website, onderzoeksprojecten, TNO Magazine, publicaties, richtlijnen, workshops, opleidingen - Wikiscan (beweegvriendelijkheid)	- Wijk en Jeugd - Playground van de toekomst - Wandelen in de wijk - IMPALA - Lunchwandelen - Speelplekken voor ouderen	o.a.: • Ministerie van VROM, Ministerie van VWS, • RIVM, Body@Work, • Vrije Universiteit, Universiteit Maastricht, Haagse Hogeschool, Hogeschool Windesheim, LUMC, GGD, • NISB, NIGZ, Stichting Consument & Veiligheid • TNO bouw en ondergrond	Zie: www.tno.nl/bewegen	Luuk Engbers Sanne de Vries 071-5181818 E-mail: info-zorg@tno.nl www.tno.nl
14. TNO Bouw en Ondergrond	Wetenschappelijke kennis op het gebied van inrichting, beheer en gebruik van de beschikbare ruimte en gebruik van ondergrondse natuurlijke	- Website, onderzoeksprojecten, publicaties, ICT- en GIS-instrumenten voor interactieve planvorming - Urban Strategy	- Urban Strategy: http://www.tno.nl/content/cfm?context=markten&content=product&laag1=186&laag2=155&item_id=79	o.a.: • Ministerie van VROM, Universiteit Utrecht, ... • TNO kwaliteit van Leven • KEI • CROW	Zie: http://www.tno.nl/groep.cfm?context=markten&content=markt&laag1=186&item_id=186	Frank Pierik Jeroen Borst 015 276 30 00 E-mail: Info-BenO@tno.nl

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
	bestaansbronnen toepasbaar maken om het innovatief vermogen van bedrijfsleven en overheid te versterken		<p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> - Urban Strategy bewegen v. kinderen (in ontwikkeling) - Wijk en Jeugd - Wandelen in de wijk - Leefomgeving en luchtkwaliteit. 			www.tno.nl
15. Alterra/Wageningen Universiteit en Researchcentrum	Bijdragen aan het realiseren van een kwalitatief hoogwaardige en duurzame groene leefomgeving door deskundig en onafhankelijk onderzoek en onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Richtlijnen voor toepassen van groen in 'healing environments' - Website, publicaties, geografische conferentiesoftware MAPTALK™ (maptalk.nl), GIS software, modellen, digitale gegevensbestanden, films, RSS-feed 	<ul style="list-style-type: none"> - Vitamine G 	<p>o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerie van LNV • Nivel • Planbureau voor de Leefomgeving • Stichting Recreatie • Groenforum Nederland • Netwerk Groen, Integratie en Stedelijke Vernieuwing 	Zie: http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/	Sjerp de Vries 0317 48 07 00 www.alterra.nl
16. Nivel	Onderzoek uitvoeren naar de effectiviteit en de kwaliteit van de gezondheidszorg in Nederland en de (relaties tussen) de verschillende partijen in de zorg: zorgaanbieders, zorggebruikers, verzekerders en de overheid.	<ul style="list-style-type: none"> - Vraag-Aanbod Analyse Monitor (VAAM) http://www.nivel.nl/vaam/ (verwachte vraag naar eerstelijnsgezondheidszorg per gemeente, wijk of buurt) - Website, RSS-feed, e-alerts, publicaties, digitale gegevensbestanden 	<ul style="list-style-type: none"> - Vitamine G 	<p>o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerie van VWS • Alterra • NOC*NSF • NCPF 	Zie: http://www.nivel.nl/	Peter Groenewegen 030 - 27 29 700 E-mail: receptie@nivel.nl www.nivel.nl
17. Nicis Institute	Versterken van de sociale en economische kracht van steden door de combinatie van wetenschappelijk onderzoek, kennisdeling en opleiding.	<ul style="list-style-type: none"> Producten Kennis en Leerprogramma Gezonde Slagkracht (website, nieuwsbrief, kennissatellers, jaarlijkse conferentie, 	<ul style="list-style-type: none"> Kennis en Leerprogramma Gezonde Slagkracht en Ondersteuning planvorming 40 krachtwijken 	<ul style="list-style-type: none"> • ZonMw, Universiteiten, Denktank Stedelijk Innovatie, VWS, CGL, Gezond Lokaal Centraal, Convenant Overgewicht, thema-instituten 	www.gezondeslagkracht.nl	Marianne van den Anker Nicis Institute +31 (0)70 3440966 Fax: +31 (0)70

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
18. KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing	KEI is een landelijk opererende kennis- en netwerkorganisatie op het gebied van de transformatie van de stad. KEI bundelt kennis en expertise en geeft een impuls aan de stedelijke vernieuwings- en herstructureringsopgave. Het doel van KEI is om zowel de kwaliteit als het tempo van de opgave te verhogen. KEI brengt daarvoor partijen bij elkaar en treedt op als intermediair. Ruim 260 partners ondersteunen KEI inhoudelijk en financieel, waaronder de rijksoverheid, ontwikkelaars, bouwers, gemeenten, corporaties, ontwerpers en adviesbureaus. Organisaties die actief en vernieuwend opereren in de stedelijke vernieuwing, die het aandurven om hun kennis en ervaringen met anderen te delen en zo gezamenlijk stappen vooruit te zetten.	praktijktafels) City Journal, Digitale Kennisbank, Kenniscentrum Grote Steden. Website, diverse netwerken met bijbehorende activiteiten waaronder: - KEI-stadslab, - KEI-atelier, - KEI-businesscase, - KEI-kennisbank, - RSS-feeds, - KEI-update, - A5, - Helpdesk, - Kennisportal 40-wijken, - YURPS; Young Urban Renewal Professionals netwerk	- Trekker kennisportaal 40 krachtwijken (VROM): (http://kenniscentrauwijken.vrom.nl/) - KEI-website: www.kei-centrum.nl - Wijken van waarde biedt een nieuw perspectief voor de stedelijke vernieuwing. Uitgangspunt is de benadering dat stedelijke vernieuwing geen kostenvraagstuk is maar een vorm van waardecreatie. KEI, SEV en De Kopgroep exploreren dit privaat georiënteerde gedachtegoed via en ontsluiten dit via het webdossier www.wijkenvanwaarde.nl .	o.a.: Rijksoverheid, provincies, gemeenten, ontwikkelaars, bouwers, beleggers, corporaties, architecten, stedenbouwkundigen, consultants, onderzoekers onderwijsinstellingen en lectoraten: Saxion Hogeschool, Kenniskring Transurban (Hogeschool Rotterdam), Fontys Hogeschool, en de Kenniskring Stedelijke Vernieuwing (Hogeschool Utrecht), Haagse Hogeschool, Woonnetwerk, SEV, De Kopgroep, Platform Wijken van waarde, Kennisroutes Krachtwijken, samenwerkingsverband Corpovenista, G4, G27, Werkgroep Sociaal-fysiek G27, Werkgroep Toekomst G27, Stadsleste		3440967 E-mail: info@nicis.nl Website: www.nicis.nl Olof van de Wal (directeur) 010 282 51 55, E-mail: info@kei-centrum.nl www.kei-centrum.nl
19. CROW	Nationaal kennisplatform op	- Handboeken, richtlijnen,	- Maatschappelijke baten	o.a.:	o.a.:	Hans Bekhuis,

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
	<p>het terrein van infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte. CROW maakt praktische en direct toepasbare kennisproducten.</p> <p>Programma's en projecten worden vraaggestuurd geïnitieerd, waarna met landelijke werkgroepen algemeen aanvaardde kennis wordt ontwikkeld, verspreid en beheerd.</p> <p>Belangrijk: <i>Domein leefomgeving & milieu</i>: biedt ondersteuning voor het (her)ontwikkelen, het ontwerp en het beheer van de stedelijke openbare ruimte gericht. De gebruiker en een duurzaam leefmilieu staan centraal.</p>	<p>methoden, modellen en softwaretools voor ontwerp, inrichting en beheer openbare ruimte</p> <ul style="list-style-type: none"> - Website www.crow.nl - organiseren van congressen, cursussen, bijv. Masterclass KidS, Kinderen in de Stad, publicaties, - CROW E-service, magazine CROW et cetera, - kennisnetwerk CROW Levende Stad (www.levende-stad.nl), netwerk van en voor gemeenten. Het uitwisselen en verspreiden van ervaringen met een goede openbare ruimte staat centraal in het netwerk - zelfscan ontwerp en beheer - Helpdesk: 5 dagen per week telefonisch bereikbaar - Place Game: een gereedschap om herinrichting te initiëren samen met gebruikers. - Nationaal Openbare Ruimte Congres <p>Website (http://www.movisie.nl/115013/def/home_L) Nieuwsbrieven: o.a.</p>	<p>van de openbare ruimte</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kenmerken succesvolle openbare ruimtes - Network CROW Levende Stad: Het kennisnetwerk.. 	<ul style="list-style-type: none"> • VNG • Vereniging Stadswerk • KpVV • VVN • KEI • Planbureau • Leefomgeving • Jantje Beton • Movisie • kennisnetwerk CROW • Levende Stad (60 gemeenten) • Bouwend Nederland • RIONED • Shared Space Instituut • Ministeries VROM, LNV, BZK, VWS • Project for Public Spaces (contact Fred Kent: http://www.pps.org/info/aboutpps/staff/fkent) • Alterra • Fietsersbond • TNO • Div. Annemerij • Div. Adviesbureaus • Div. Opleidingen 	<ul style="list-style-type: none"> - Publicatie 273: Succesvolle openbare ruimten (praktijkvoorbeelden en principes) - Publicatie 245: Kwaliteitscatalogus openbare ruimte - Publicatie 221: Stedenbouw en Verkeer - Publicatie 153: Handboek ontwerpen voor kinderen - Publicatie 261: Handboek verkeersveiligheid - Publicatie 218: Wegen naar een schonere lucht 	<p>Harro Verhoeven (0318) 69 53 00 E-mail: crow@crow.nl www.CROW.nl</p>
20. MOVISIE	<p>MOVISIE werkt voor en met overheden, burgerinitiatieven, vrijwilligers- en professionele organisaties met als doel de</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Zilverenkracht; inzet van ouders in WonenWelzijn en Zorg - Kanaal sociaal - Vrijwilligers betrekken 	<p>o.a.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten • Netwerken mantelzorg en vrijwilligers werk • Maatschappelijk 	<p>o.a.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Naar een Goese norm voor de sociale infrastructuur; sport, 	<p>Anita Peters Ard Sprinkhuizen Joost van Alkemade</p>

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
	participatie en de zelfredzaamheid van burgers te bevorderen. MOVISIE verzamelt, valideert, verrijkt en verspreidt kennis over welzijn, zorg en sociale veiligheid. En adviseert over de toepassing van die kennis	Leefbaarheid, vrijwilligerswerk en Zilverenkracht	<ul style="list-style-type: none"> - bij zorg en gezondheid - Activering met zorg; aanpak kwetsbare groepen - Buurt- zorg concepten Groene participatie maatschappij; samenwerking wijk en ommeland	Betrokken Ondernemen, MVO Nederland <ul style="list-style-type: none"> • Sector netwerken • welzijnswerk • Kenniscentra • krachtwijken • Kogroep • Ministeries WVS, VROM/WWI, • SEV • KEI • Oranje Fonds • VSB Fonds ZonMw	speelplekken etc <ul style="list-style-type: none"> - Tussen zelfsturing en paternalisme, empowerment in achtersatand - Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur 	030 789 20 00 E-mail: info@movisie.nl www.movisie.nl
21. Netwerk Integraal Gezondheidsbeleid	Dit Netwerk bestaat uit public health professionals van GGD'en, RIVM, NIGZ, Inspectie van de Gezondheidszorg, TNO, Ministerie van VWS, diverse universiteiten en hogescholen, en public health adviesbureaus. Het netwerk komt enkele malen per jaar bijeen om recente ontwikkelingen te bespreken en verspreiden naar medewerkers van GGD'en, gemeenten en andere relevante uitvoeringsorganisaties. In eerste instantie staat nu – voorlopig- het uitwisselen van de notulen informatie over projecten en literatuur en discussie over o.a. definities binnen het netwerk, voorop. In	Checklist Gezondheidseffectscreening (oges): helpt bepalen of en in hoeverre voornemens op andere beleidsterreinen effecten op gezondheid hebben. Quickscan facetbeleid: De quick scan facetbeleid is tenbeleid behoefte van gemeenten ontwikkeld om een inzicht te krijgen in de kansrijkheid van integraal gezondheidsbeleid op lokaal niveau. De Quick scan facetbeleid is één van de drie instrumenten voor integraal gezondheidsbeleid en toont beleidsthema's buiten de gezondheidssector waarop gezondheidsbeleid kansrijk	NVT	Deelnemers werkzaam bij o.a.: <ul style="list-style-type: none"> • AMC • EUR • GGD Hart voor Brabant • GGD-NL • GGD Zuid Holland Zuid • GGD ZL • IGZ • NIGZ • RIVM • SGBO TNO Kwaliteit van Leven VU- Windesheim Diverse consultancy bureaus en andere private organisaties		http://wiki.iiresearch.nl/cms/ Ilse Storm Lea den Broeder

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
	tweede instantie wil het Netwerk IGB gemeente ambtenaren en beleidsontwikkelaars bereiken.	<p>is.</p> <p>Determinantenbeleidsscreening: geeft aan hoe een gezondheidsprobleem met integraal beleid is aan te pakken. Er wordt uitgegaan van de gezondheidstoestand van de bevolking en de achterliggende determinanten.</p>	Wijken van waarde Ondernemen met maatschappelijk vastgoed			
22. De Kopgroep 'Maatschappelijke voorzieningen en vastgoed'	Katalyseren van vernieuwing van maatschappelijke voorzieningen en vastgoed door het initiëren van experimenten en grensverleggende projecten, het samenbrengen van professionals en partijen en het ontwikkelen, verzamelen en ontsluiten van kennis	<p>- Website:</p> <p>- bijeenkomsten</p> <p>- innovatieprojecten</p> <p>- ontwikkelgroepen aanjaagteam/</p> <p>- digitale nieuwsbrief</p> <p>- contactpersonen</p>		<p>o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten • Woningcorporaties • KEI kenniscentrum 	<p>- Profiel van de kopgroep (http://www.nicis.nl/kenniscentrum/binaries/stedelijk_eeconomie/bulk/Onderzoek/2006/9/wat-en-wie-is-de-kopgroep---24-april-2006.pdf)</p> <p>Voorbeeld projecten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zo rekenen we aan maatschappelijk vastgoed - 24 MFA's 	<p>http://www.de-kopgroep.nl/</p> <p>Joost van Alkemade</p>
23. Platform Groen en de stad	Platform voor kennis en ervaring van bestuurders en professionals van gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Registreer u nu en lever ook uw bijdrage!	<p>- Website; op deze website:</p> <ul style="list-style-type: none"> - publicaties - Voorbeeldprojecten - Evenementen - Links - Contactpersonen 				<p>www.groenendestad.nl</p>
24. Netwerk Kindvriendelijk	Gemeenten leefbaarder maken voor kinderen	<p>- Website</p> <p>- Netwerkbijeenkomsten,</p>		o.a. VNG, Jantje Beton, Beroepsvereniging van	1. Handboek speelruimtebeleid	<p>http://www.kindvriendelijkstedennl.nl</p>

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
e Steden		(inter)nationale werkbezoeken, - Verkiezingen van Kindvriendelijke Projecten in Nederland, - Gezamenlijke lobby en/ of belangenbehartiging (bijv. operatie Jong) publicaties) - Voorbeeld projecten		Nederlandse Stedebouwkundigen en Planologen, Veilig Verkeer Nederland	2. Voorbeeld projecten	
25. Kennisportaal 'krachtwijken'	Dit portaal is opgericht om de partijen actief bij de wijkverbetering te ondersteunen met informatie vanuit de betrokken kenniscentra. Het verzamelt alle relevante informatie en bundelt die naar wijk, thema en bron.	- Nieuws: RSS feeds - Database - Helpdesk		KEI, Nicis, SEV, NISB, RIVM, Forum, NIROV, Movisie, Alterra, Raad voor wijk en inkomen, Nederlands Jeugd instituut. Centrum Criminaliteitspreventie en veiligheid.		http://kenniscentra.wijken.vrom.nl Marieke Verkaart (KEI)
26. Platform Ruimte voor de jeugd	Vergroten en verbeteren van de buitenruimte voor de jeugd, vergroten van mogelijkheden voor zelfstandige mobiliteit van kinderen	- Website - Bijeenkomsten		Janjie Beton, NUSO, Veilig Verkeer Nederland, Nederlands Jeugd Instituut, Scouting Nederland, CMO Net, Stichting Speelruimte, GGID Rotterdam e.o., Network Springzaad, NISB, ROC Midden Nederland, Humanitas Kinderopvang, Vereniging Speelotheken, Boink, Consument en Veiligheid, TU Delft, Hogeschool Utrecht, Branchevereniging Spelen, en diverse gemeenten en		http://www.ruimtevoordejeugd.nl/

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
27. Innovatie Netwerk	InnovatieNetwerk ontwikkelt grensverleggende vernieuwingen in landbouw, agribusiness, voeding en groene ruimte en zorgt dat die door belanghebbenden in de praktijk worden gebracht. InnovatieNetwerk werkt met vier thema's: Ruimte Creëren, Duurzaam Ondernemen, Gezonde Samenleving en InnovatieStimulerende Omgevingen.		<ol style="list-style-type: none"> Buiten Kind Wijken en kinderen http://www.innovatiene.twerk.org/nl/bibliotheek/nieuws/119/Juni2008/BuitenkindinEinschede http://www.wijkenvoorokinderen.nl/ http://www.innovatiene.twerk.org/nl/wEBlog/toon/74/Gastblogshetzoekenvoudig.html http://www.innovatiene.twerk.org/nl/concepten/view/49/GezondeWijk.html/ 	speelruimtearchitecten	Concepten voor een gezonde wijk: vier beeld essays: http://www.innovatienetwerk.org/nl/concepten/view/49/gezondewijk.html	Hans Rutten Nico Beun 070-378 5653 E-mail: info@innonet.agro.nl www.innovatienetwerk.org
Projectontwikkelaars/ stedenbouwkundigen						
28. Architecten buro INBO	Inbo zet zich in voor de toekomst, betekenis en identiteit van ruimte en gebouwen.	<p>Kennis over 'Smart' inrichten openbare ruimten</p> <p>Kennis over duurzaam ontwerpen en realiseren van wijken en buurten.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Park of Perk i.s.m. VU medisch Centrum Adviestraject gemeente Utrecht bij planvorming nieuwe duurzame/gezonde wijk (de Hoogstraat) Gemeente Alkmaar visieontwikkeling park 	VUMC/ EMGO (Amsterdam) GGD Amsterdam GGD & DSO Utrecht	Brochure/rapportage "de Gezonde Wijk".	Menno Moerman 020 421 24 22 E-mail: Amsterdam@inbo.nl www.inbo.com
29. Dura Vermeer	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van projecten in bouw, infrastructuur, engineering en dienstverlening	<ol style="list-style-type: none"> Platform Maatschappelijk Betrokken Ondernemen Founding partners van Dutch Green Building Council Onderzoeksprogramma 'Partners for Healthy Cities' 	<ol style="list-style-type: none"> dakparkrotterdam.nl (http://www.dakparkrotterdam.nl/do.php?fc=pages&op=showPage&pageId=1). Nieuwe duurzame huisvesting in Hoofddorp 	o.a. <ul style="list-style-type: none"> advies- en ingenieursbureau Advin 		Yasemin Sahin www.dura.vermeer.businessdevelopme.nl

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
30. SEV realisatie	Tilt innovaties en beleid van het papier en brengt ze tot leven. Iedere oplossing die geboden wordt op maat gemaakt, bijvoorbeeld leren uit voorbeelden, kennisnetwerken of praktische instrumenten. Voornaamste werkerreinen zijn wonen zijn, stedelijke vernieuwing en ruimtelijke ordening.	<p>Website: http://www.sev-realisatie.nl</p> <p>Voorbeeldprojecten: http://www.sev-realisatie.nl/ipsv-trefvoorwaarden/overzicht.asp?code_tref=Kwaliteit%20openbare%20ruimte</p>	Zie: link voorbeeldprojecten	Ministerie van VROM		Niels Hatzman 010 282 50 90 E-mail: info@sev-realisatie.nl http://www.sev-realisatie.nl
Universiteiten/hogescholen						
31. Vrije Universiteit/VUMC	Nvt		Park of perk (vervolg gezonde wijk)	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> RIVM Hogeschool Windesheim 		Mireille van Poppel (VUMC) Jolanda Maas (RIVM)
32. Universiteit van Amsterdam	Nvt		Urban 40	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> RIVM Universiteit Maastricht 		Mariel Droomers (RIVM)
33. Universiteit van Tilburg	Nvt		Intersectoraal beleid voor het bevorderen van lichamelijke activiteit bij basisschool kinderen	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> RIVM VU 		Marie-Jeanne Aarts
34. ErasmusMC	nvt		o.a. YouR Action ENDORSE			Mariëlle Beenackers, Rock Prins
35. Universiteit van Maastricht	nvt		o.a. Urban 40	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> TNO 		Stef Kremers

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
36. Hogeschool Windesheim Zwolle	Nvt		Lectoraat de gezonde stad: met het onderzoeksprogramma en thema's : 1. Gezond leven 2. Gezonde zorg 3. Gezonde omgeving	<ul style="list-style-type: none"> RIVM Universiteit van Amsterdam o.a.: <ul style="list-style-type: none"> TNO VU OPOZ 		Ingrid Bakker (TNO) Joop ten Dam (Windesheim)
Belangenbehartigers						
37. Jantje Beton	Bevorderen van speelkansen van alle kinderen in Nederland	Website, dvd, publicaties, digitale nieuwsbrief, Krantje van Jantje, SpeelruimteActiepakket, Jantje Beton Loterij, collecte, , Landelijk Steunpunt Jantje Beton Speelpleinen, Sprankelplekken	Kinderen in Tel	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> NUSO, platform Ruimte voor de Jeugd, Netwerk Kindvriendelijke Steden, Stichting De Kinderconsument 	Handboek speelruimtebeleid	Froukje Hajer
38. AEDES	Bijdragen aan duurzaam en betaalbaar wonen in leefbare buurten en woonkernen door voorlichting, onderzoek en productontwikkeling	Website, digitaal informatiecentrum, regionale, thematische, professionele en virtuele Aedes-netwerken, Aedes-Magazine, Beleidssignalen en Compact Bijeenkomsten/Workshops	1. Compact 40 Het spel én de knikkers.	o.a.: <ul style="list-style-type: none"> Shared space institute (http://www.sharedspace.eu/home) 		Maarten Georgius 035 626 82 00 www.aedesnet.nl
39. VSG	Ondersteunen en belangen behartigen van gemeenten om zich in te zetten voor sport op lokaal niveau	Website, bijeenkomsten, congressen, expertmeetings, kennisplein, digitale bibliotheek, magazine SportLokaal, digitale		o.a.: <ul style="list-style-type: none"> Gemeenten, VNG NISB, KVLO, NOC*NSF, Mulier Instituut, RECRON (Vereniging van 		

Organisatie	Missie	Relevante producten	Relevante projecten	Samenwerking	Documenten	Contactpersonen
40. VNG	Belangen behartigen van alle gemeenten bij andere overheden; raad, college en ambtenaren informeren en adviseren over actuele ontwikkelingen.	<p>nieuwsbrieven</p> <p>Website, VNG Informatiecentrum, VNG magazine, praktijkvoorbeelden, servicebureau Europa, publicaties, ledenbrieven, nieuwsbrieven, digitale nieuwsbrieven, congressen</p>	<p>1. Gezond Lokaal-Centraal (i.s.m. VWS, VNG en GGD</p>	<p>Recreatieondernemers (Nederland)</p> <p>o.a.: 441 gemeenten GGD Nederland Ministerie van VWS en VROM ...</p>	<p>1. Handreiking speelruimtebeleid (veronderstelt ruimte)</p>	<p>Pieter Arts 070-373 8393 E-mail: informatiecentrum@vng.nl www.vng.nl</p>
41. Fietsersbond	<p>Fietsersbond werkt aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - comfortabele en snelle fietsroutes/ netwerk - meer en betere stallingen - aanpak van fietsdiefstal - grotere verkeersveiligheid voor fietsers - veilige schoolomgeving en route voor kinderen van de basisschool - fietsschool - woon-werk fietsen 	<p>1. Website 2. Ideeënprijsvraag 3. Adviestrajecten bij planvorming wijkvernieuwing 4. Praktijkvoorbeelden (Good practices) 5. powerpoint presentatie (www.wijkenvoordefiets.nl)</p>	<p>1. Wijken voor de fiets (o.a. veiligheid routes naar scholen en netwerkanalyse) 2. Fietsbalans 3. Prijsvraag: Fietsvriendelijke wijk</p>	<p>- Gemeente Utrecht - Universiteit van Maastricht (A2-project) - OPOZ (o.a. Windesheim, Kenniscentrum VU-VUMC) - Gemeente Rotterdam - Planbureau Leefomgeving</p>	<p>- Boek: Fietsen als medicijn - Rapportage fietsbalans - Folder Wijken voor de fiets</p>	<p>Henk Hendriks 030-2918171 E-mail: info@fietsersbond.nl www.fietsersbond.nl</p>

B   **Vragenlijst Behoeftepeiling Netwerk Gezonde Fysieke Leefomgeving**

Vragenlijst Behoeftetepeiling Netwerk Gezonde Fysieke Leefomgeving

*****

Gemeente:
Afdeling/dienst:
Contactpersoon:
Emailadres:
Telefoonnummer:
Website:

Datum en plaats:

*****

Achtergrond

In het kader van de wijkenaanpak van het ministerie VROM/WWI wordt in 2009 een aantal experimenten uitgezet die zich richten op ‘Gezonde Bewoners’, ‘Gezonde Wijk’ en ‘Gezonde Leefomgeving’.

Landelijk zijn er veel initiatieven in het kader van een gezonde fysieke leefomgeving. Deze zijn veelal incidenteel en versnipperd en het overzicht van de initiatieven mist. Om al deze activiteiten te stroomlijnen zou een netwerk van partijen rondom de gezonde leefomgeving kunnen worden opgezet, dat in beginsel de gemeenten die gaan experimenteren met de gezonde wijk van informatie kan voorzien en kan adviseren en ondersteunen met betrekking tot het (her)inrichten van een wijk tot een gezonde leefomgeving. Om te bepalen in hoeverre er binnen uw gemeente behoefte bestaat aan een dergelijke informatievoorziening, willen wij u vragen deze vragenlijst in te vullen.

Doel vragenlijst

Deze vragenlijst heeft als doel te inventariseren:

1. Hoe activiteiten rondom de vormgeving van een gezonde fysieke leefomgeving momenteel georganiseerd zijn binnen uw gemeente;
2. In welke mate en vorm uw gemeente behoefte heeft aan informatie en ondersteuning rondom de vormgeving van een gezonde leefomgeving;
3. De bekendheid van uw gemeente met bestaande netwerken en organisaties rondom dit thema.

6. Hoe is de samenwerking met andere gemeenten op het thema gezonde fysieke leefomgeving?

Zeer slecht Zeer goed

7. Met welke gemeente(n) werkt u samen?

- .....
- .....
- .....
- .....

8. Wat zijn (of kunnen) voor uw gemeente belangrijke externe partners (zijn) rondom het thema gezonde fysieke leefomgeving? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Organisatie <i>(kruis aan indien van toepassing)</i>	Hoe is de samenwerking nu?
☐ Netwerkorganisaties/ netwerken/ kennisinstituten (bijvoorbeeld VNG, VSG)	Zeer slecht ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zeer goed
☐ Gezondheidsbevorderende instituten (bijvoorbeeld NIGZ, NISB)	Zeer slecht ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zeer goed
☐ Universiteiten (bijvoorbeeld TU Delft)	Zeer slecht ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zeer goed
☐ Projectontwikkelaars/ stedenbouwkundigen/ architecten (bijvoorbeeld Aedes, Dura Vermeer)	Zeer slecht ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zeer goed
☐ Overheid/Semi-overheid (bijvoorbeeld ministerie van VWS)	Zeer slecht ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zeer goed
☐ Anders, namelijk	Zeer slecht ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zeer goed

9. Heeft uw gemeente behoefte aan informatie met betrekking tot het vormgeven van een gezonde fysieke leefomgeving?

- Nee → *Ga verder met vraag 10*
 Ja

10. Aan welke informatie heeft uw gemeente behoefte met betrekking tot het thema gezonde fysieke leefomgeving? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Wetenschappelijke kennis/ lopende onderzoeken
 Relevante organisaties (incl. contactpersonen)
 Praktijk voorbeelden (bijv. lopende projecten) bij andere gemeenten op dit terrein (incl. contactpersonen)
 Tools/instrumenten
 Handboeken/Richtlijnen
 Bijeenkomsten op dit terrein
 Anders, namelijk.....

11. Hoe komt u momenteel aan informatie over een gezonde fysieke leefomgeving? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Persoonlijk netwerk
 Publicaties/nieuwsbrieven
 Websites/kennisbanken
 Wetenschappelijke publicaties
 Bestaande netwerken op het thema gezonde fysieke leefomgeving, te weten:.....

12. Hoe zou u informatie over een gezonde fysieke leefomgeving bij voorkeur willen ontvangen? *(meerdere antwoorden mogelijk) Via:*

- Publicaties
 Nieuwsbrieven
 (Regionale) Thema/Kennisuitwisselingbijeenkomsten
 Portal/Websites/kennisbanken
 Anders, nl.....

13. Bent u bekend met onderstaande kennisbanken/websites. Zo ja, hebben deze kennisbanken een toegevoegde waarde voor uw werkzaamheden op het thema van een gezonde fysieke leefomgeving?

	Ja, bekend	Ja, toegevoegde waarde
I-database, Loket gezond leven RIVM	☐	☐
Informatiecentrum Aedesnet.nl	☐	☐
Kanaal Sociaal.nl	☐	☐
Kennisbank Kenniscentrum KEI	☐	☐
Kennisportaal 40-wijken (ministerie van VROM)	☐	☐
Qui-database (NIGZ)	☐	☐
Projectenbank Sport en Bewegen (NISB)	☐	☐
Groenendestad.nl	☐	☐
Kindvriendelijksted.nl	☐	☐
Rivm.nl/milieuportaal/	☐	☐
Anders, namelijk	☐	☐

14. Is er vanuit uw gemeente behoefte aan een nieuw netwerk t.b.v. het thema gezonde fysieke leefomgeving?

- Ja
 Misschien
 Nee, het is beter om aan te sluiten bij netwerken/initiatieven
 Nee, in geen geval

15. Op welk niveau zou dit netwerk gezonde fysieke leefomgeving moeten opereren? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Lokaal
 Regionaal
 Nationaal

16. Welk hoofddoel zou het netwerk gezonde fysieke leefomgeving moeten hebben? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- Informeren
 Adviseren
 Faciliteren
 Anders, namelijk,.....

Hieronder staan partijen die zich bezighouden met de gezonde fysieke leefomgeving. Zou u in de onderstaande tabel kunnen aangeven of:

- u de organisatie kent (of al samenwerkt) en;
- u denkt dat deze partij een relevante rol voor uw gemeente zou kunnen spelen bij het vormgeven van een gezonde fysieke leefomgeving?

	<i>Aankruizen indien van toepassing?</i>		Relevante rol		
	Bekend?	Samenwerking?	Ja	Nee	Misschien
Netwerk / Kennisinstituten organisaties/adviesbureaus					
1. Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Vereniging Sport en Gemeenten (VSG)	☐	☐	☐	☐	☐
3. NICIS institute	☐	☐	☐	☐	☐
4. KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kennisnetwerk 'Groen en de stad'	☐	☐	☐	☐	☐
6. Het Innovatie Netwerk	☐	☐	☐	☐	☐
7. Platform gezonde wijk	☐	☐	☐	☐	☐
8. Platform Ruimte voor de Jeugd	☐	☐	☐	☐	☐
9. Netwerk Kindvriendelijke steden	☐	☐	☐	☐	☐
10. CROW (netwerk de levende stad)	☐	☐	☐	☐	☐
11. Nivel (Vitamine G)	☐	☐	☐	☐	☐
12. Alterra	☐	☐	☐	☐	☐
13. Centrum Gezond Leven (RIVM)	☐	☐	☐	☐	☐
14. Centrum Milieu en Gezondheid (RIVM)	☐	☐	☐	☐	☐
15. Planbureau voor de Leefomgeving	☐	☐	☐	☐	☐
16. TNO	☐	☐	☐	☐	☐
17. SEV (Stuurgroep experiment volkshuisvesting)	☐	☐	☐	☐	☐
18. FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling	☐	☐	☐	☐	☐
19. Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV)	☐	☐	☐	☐	☐
20. Netwerk Integraal Gezondheidsbeleid.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Anders, namelijk	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐

	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
Gezondheidsbevorderende organisaties 1. NIGZ 2. NISB 3. Anders, namelijk.....	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐
Universiteiten 1. VUMC/ EMGO Amsterdam 2. TU Delft 3. Erasmus Universiteit 4. Universiteit Maastricht 5. Universiteit van Eindhoven 6. Hogeschool Windesheim 7. Anders, namelijk.....	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Projectontwikkelaars / ruimtelijke inrichting: 1. Architectenbureau INBO 2. Dura Vermeer 3. Aedes 4. Beroepsvereniging Nederlandse stedenbouwkundigen en planologen 5. Jantje Beton 6. Anders, namelijk.....	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

17. Welke van bovenstaande actoren (of een niet genoemde partij) zou het centrale aanspreekpunt binnen het netwerk fysieke gezonde leefomgeving kunnen zijn?

.....

Hartelijk bedankt voor het invullen van de vragenlijst! Zou u deze ingevuld willen mailen naar: luuk.engbers@tno.nl.